

Archives d'Histoire de l'Art.

ZBORNİK

za umetnostno zgodovino / izdaja
Umetnostno-zgodovinsko
društvo v Ljubljani

Vsebina 1. zv. / Francè Stelè, „Hoška
Madona“, proizvod slikarja Gian-
francesca da Rimini / Francè Mesesnel,
Korespondenca Janeza in Jurija Šubica:
Jurij Šubic Vojtěchu Hynaisu (Dalje) /
Narodna galerija / Umetnostno-zgodovin-
sko društvo / Varstvo spomenikov / Knji-
ževnost / Razno.

„Zbornik za umetnostno zgodovino“ izhaja štirikrat na leto / Urednika dr. Izidor Cankar in dr. Francè Mesesnel / Naročnina za VII. letnik (skupaj s članarino Umetnostno - zgodovinskega društva) 60 Din, za inozemstvo 70 Din.

Letnik I. 45 Din / Letnik II. 60 Din / Letnik III. 60 Din / Letniki IV., V. in VI. po 80 Din / Člani uživajo 25% popusta / Za originalno, celoplatneno vezavo računamo po 20 Din za letnik.

Upravništvo in uredništvo: Ljubljana, univerza.

Odgovorni urednik: Dr. Izidor Cankar, univ. profesor v Ljubljani / Za izdajatelja odgovoren: Msgr. Viktor Steska v Ljubljani / Tisk J. Blasnika nasl. v Ljubljani / Odgovoren Mihael Rožanec.

Sommaire de N° 1 / La Madone de Hoče, oeuvre de peintre Gianfrancesco da Rimini, par M. F. Stelè / Korrespondance de Jean et Georges Šubic: Georges Šubic à Vojtěch Hynais, par M. Fr. Mesesnel (a suivre) / Galerie nationale / Société d'histoire de l'art / Sauvegarde des monuments historiques / Littérature / Divers.

„Archives d'histoire de l'Art“ paraissent quatre fois par an / Redacteurs M. M. Izidor Cankar et Francè Mesesnel / Abonnement pour la 7e année (y compris la cotisation pour la Société d'histoire de l'Art) 60 dinars, étranger 70 dinars / Année I 45 dinars / Année II 60 dinars / Année III 60 dinars / Année IV, V et VI à 80 dinars / 20% de reduction pour les membres / Redaction et Administration: Ljubljana, Université.

ZBORNIK

ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO

LETNIK VII.

1927.

ZVEZEK 1.

„Hoška Madona”

proizvod slikarja Gianfrancesca da Rimini.

Francè Stelè / Ljubljana.

Le tableau, publié par l'auteur, se trouvait jusqu'en 1926 dans l'église de Hoče près de Maribor. Acheté par le Musée National de Ljubljana, il y occupe une place dans la Galerie de la peinture. Le tableau en question provient d'Italie. En le comparant avec les ouvrages datés du peintre Gian Francesco da Rimini — la *Madone* de 1459 qui se trouve dans l'église de S. Domenico de Boulogne, et celle de 1461 appartenant à M. George Sating, à Londres — l'auteur arrive à prouver avec évidence que la *Madone* de Hoče est une oeuvre de Gian Francesco da Rimini (mort en 1470). Considérée sous le rapport du style, développé dans le sens de la Renaissance, elle tombe environ 1465. Légende et date du tableau son reconnues comme un faux maladroit survenu à une époque plus proche de nous. Dans le but d'établir la ligne de développement de la peinture pérugine il en compare le style avec celui des deux *Madones* plus récentes et datées ainsi qu'avec la Vierge de Biccio di Lorenzo de la cathédrale de Fiésole pour aboutir à la constatation que, avec la *Madone* de Hoče, Gian Francesco a presque entièrement abandonné la tradition italo-byzantine pour créer une oeuvre que l'on peut carrément compter parmi celles de la Renaissance. Décrivant le milieu où Gian Francesco avait appris le secret de son art, l'artelier fait connaître l'existence de deux *Madones* peu intéressantes au point de vue artistique et qui, jusqu'en 1926, faisaient partie de la collection du chevalier Guttmannsthal, à Dvor près Radeče, mais qui furent vendues en Allemagne.

Narodni muzej v Ljubljani je pridobil v letu 1926, za svojo zbirko slik za naše razmere izredno umetnino, italijansko renesančno Madono z detetom, ki se je dotlej nahajala malo opazena v lesenem oltarju pod stolpom župne cerkve v Hočah. Kakor

izvemo iz župnijske kronike v Hočah, je postala last hoške cerkve po 25. marcu 1911, ko se je opustila kapela v gradu Haus am Bacher in je vso njeno opravilo podaril takratni posestnik gradu, Janez Anton Fibbia Pallavicini, župni cerkvi v Hočah. Kedaj je prišla v grajsko kapelo, nisem mogel izvedeti, mogoče pa je, da šele l. 1890, ker ima leseni modernorenesanški oltar, v katerem se je tam nahajala, to letnico. Slikana je na leseno desko, ki je zgoraj zaokrožena, v tempera tehniki z zlatim ozadjem. Široka je 711 mm, visoka 890 mm, če vštujemo 58 mm visoki dostavek zgoraj, ki ga je dobila bržkone, ko je bil narejen zanjo sedanji okvir. V okvir, ki je okrašen s priprosto rezljano in gravirano, v gipsasto podlago izvršeno, pozlačeno ornamentiko, so vdelane okrog in krog relikvije. Tudi v predeli, na kateri stoji okvir, sta dva večja relikvijarja, obdana od ornamentike istega sistema, kakor jo bomo našli ob podnožju bolognske slike. Poleg tega pa so vdelane v predeli tri pravokotne, na pločevino izvršene slike, katerih desna predstavlja sv. Klaro do pasu. Naslikana je na zlatem ozadju frontalno, v desni drži lilijo, v levi pa knjigo z napisom „*V e r a C l a r a e e f f i g i e s*“. Srednja slika nam predstavlja sv. Lukeža pri slikanju Marije z detetom. V ozadju je odprto okno s pogledom v krajino. Desna pa nam predstavlja sv. Frančiška As. v kapuci, z dvojnimi križem v desnici in s knjigo v levici; na knjigi je napis „*V e r a S. F r a n c i s c i e f f i g i e s. — T.*“ Te tri slike so mlajše in od druge roke kakor Madona; slikane so z oljnatimi barvami in so nastale mogoče šele pri napravi sedanjega okvira, vendar po starih predlogah. Slika sv. Frančiška n. pr. močno spominja na znano Frančiškovo podobo v Sagro speco v Subiaccu. Z našo študijo te slike nimajo nobene zveze.

Na hoški sliki (sl. 1) sedi Marija, nekoliko iz frontalnega stanja v desno obrnjena, na nizkem renesanškem podstavku brez naslonjala. Oblečena je v malinovo rdečo suktnjo, ki je prepasana visoko pod prsmi in pada v več cevkastih navpičnih gubah v razkrečeno naročje, kjer se te gube težko nabirajo. Odeta je v plav plašč, ki je ves punktiran s temnoplavimi pikicami, njegova podšivka je temnozeleno barve. Okrog in okrog je obrobljen s široko zlato borto, ki obroblja tudi rokav za pestjo in suktnjo pod vratom. Plašč je potegnjen tudi na glavo kot pokrivalo in je pod vratom spet s sponko z rudečim kamnom, ki je obdan od štirih biserov. Na levem kolenu Marije stoji na levo nogo oprto, nago dete Jezus (sl. 2), desno pa drži nekoliko naprej, kjer jo drži

1. Gian Francesco da Rimini, „Hloška Madona“.

Marija z desnico, z levico pa ga opira ob boku. Jezušček je pre-pasan s tenčicastim prtom, a se zdi, da je bil prvotno popolnoma nag ali pa je bila tančica zelo prozorna. Obrnjen je v skoro tričetrtinski profil v levo in z desno blagoslavlja, v levi pa drži limono. Oba imata okrog glav punktirane nimbe. Marija drži glavo dostojanstveno po konci, obrnjena je v polprofil na desno in gleda na Jezuščka. Izpod pokrivala nad desnim sencem se ji vidijo lepi, pšenično rumeni lasje. Jezuščkov obraz je ljubeč okrogel otroški obrazek; telo je zmodelirano z občutkom za lepo formo, ki je lastna renesansi. Marijin obraz (sl. 5) je podolgasto ovalen, njegov izraz določajo ostro vrezane lepe ustnice, razme-roma dolg, raven nos, energično, naravnost cizelersko zarisane obrvi in visoko čelo. Lastna mu je redka zrela lepota, ki pri-jetno kontrastira z otroško ljubkim Jezusovim obražčkom.

Slika je sorazmerno zelo dobro ohranjena, nekaj razme-roma previdno izvršenih retuš je prav lahko spoznati, ker se razlikujejo od okolice v lesku in posebno po tem, da je vsa stara plast precej gosto preprežena z razpokami. Na zlatem ozadju se nahaja na levi strani od Marijine glave nekoliko zabrisan ne prvotni polkurzivni napis *M a d o n a d o l l a* (sic!)... in nad Jezuščkovo glavo *L i b e r f e b r i*. Oba napisa sta poznejša in slučajna. Popolnoma obnovljena se zdi drobna zlata ornamen-tika na bortah. Obraz Marije je popolnoma ohranjen, razen večje retuše na desnem licu. Več retuš ima Jezus in sicer na vratu, na čelu, ob očeh, na levi rami in levem komolcu. Močno popravljeni so prsti Marijine leve roke. Največ na vsi sliki je trpela partija Jezusovega telesa čez ledja, kjer je naslikana tenčica. Ta del je preslikan, če ni mogoče tenčica sploh poznejša in je zakrila prvotno popolno nogato. Manjše retuše so tudi na Marijini desni roki in nogah. Deloma preslikan je tudi renesanski podstavek, na katerem Marija sedi in sicer posebno na levi strani, kjer se na zgornjem robu nahaja napis *C. T. F. 1471. ali 1491*. Ta napis je tako očividno falzifikat, da se tega ne splača niti dokazovati. Črke so namreč tako okorno posnete po starih, da nimajo nobene veljave, tudi če bi obnavljale kak prvotni napis, ki ni bil več čitljiv. Še bolj očividno je falzifikat v letnici, kjer je nekoliko ležeča oblika številc sploh izključena, če že dopustimo, da bi bil slikar rabil arabske številke mesto takrat še bolj navadnih latinskih. Sama številka *š t i r i* pa bi izpodbila vsako verjetnost ker je v ti obliki mogoča samo v novejšem času, izključena pa je v 15. stol. Poleg tega je številka *s e d e m* narejena očividno

2. Gian Francesco da Rimini, „Hoška Madona“, dete.

nalašč nejasno, da se ne ve ali je sedem ali devet. Zdi se, da je ta napis izrastel iz napačne domneve, da je slika delo slikarja Cosme Tura, o čemer me potrjuje zapisek na hrbtu slike, kjer si je nekdo, da tega imena ne pozabi, zabeležil: *Cosimo Turi Ferrarese del. 1400*. Ker je po naši študiji nedvomno dognано, kedo je avtor te lepe slike, odpade itak vsako drugo domnevanje, če bi tudi že površno poznanje manire slikarja Ture ne izločevalo njega iz vsake kombinacije.

Srečen slučaj mi je namreč omogočil določitev umetnika, ki je to delo ustvaril. Pri svojem obisku v San Domenico v Bologni sem postal pozoren na sliko Madone v mali dolbini na evangelijski strani ladije, na desni poleg velike kapele imena Marije. Zapazil sem veliko sorodnost med njo in hoško sliko in videl, da je signirano delo Gianfrancesca da Rimini.

Gianfrancesco da Rimini je bil do novejšega časa malo znan in z deli skoro nič dokumentiran mojster srede 15. stol. Šele Corrado Ricci in M. L. Berenson sta v prvem desetletju 20. stol. razširila naše znanje o njem in sestavila skupino njegovih signiranih in stilistično nedvomnih del, ki se nahajajo po raznih italijanskih in evropskih zbirkah.¹

Iz te literature posnamemo, da je bil rojen bržkone okr. 1455. v Rimini, da pa je umetniško nastal v Perugi pod vplivom slikarja Benedetta Bonfiglija, s katerim ima toliko sorodnosti, da Ricci ne izključuje, da bi bil naravnost njegov učenec. Neke sorodnosti ga vežejo tudi na slikarja Fiorenca di Lorenzo in posebno na slikarja Mattea di Giovanni da Siena. Po M. L. Berenson pa je bil učitelj G. F. da R. Matteo di Gualdo, ki je z že imenovanim B. Bonfiglijem izšel iz skupne šole. Končna sodba Riccijeva o G. Fr. da Rimini je (Rass. III.): „Pittore mediocre di forme e da finezza tecnica attinte alla scuola umbra.“ Deloval je posebno v Bologni in umrl koncem l. 1470.

Dve izmed njegovih dosedaj znanih del sta signirani in datirani in obe osnovne važnosti za ugotovitev njegovega av-

¹ Glavna literatura o G. F. da R.: Corrado Ricci, Giovanni Francesco da Rimini v *Rassegna d'arte* II. (1902), str. 154 sl. — Isti, Ancora di G. Fr. da R. *Rass.* II. 69. — Guido Cagnola, Una nuova opera di G. Fr. da R., *Rass.* V. 127. — M. L. Berenson, Ancora di G. F. da R., *Rass.* VII., 55 sl. — in G. (uido) C. (agnola), Un quadro di G. Fr. da R. al Louvre, *Rass.* VIII. 162 sl. — Vse dosedanje rezultate pa je jedrnato posnel Weigelt v U. Thieme u. Fred. C. Willis, *Allgem. Lexicon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*. Begründet von U. Thieme u. Fel. Becker, Leipzig 1921, 14. zv., str. 119.

3. Gian Francesco da Rimini, „Hoška Madona“, glava Marije.

torstva pri „Hoški Madoni“. Starejša je Madona v cerkvi S. Domenico v Bologni, ki nosi podpis ·IOHANES·FRANCISCVS·DE·ARIMINO·PINXIT·MCCCCLVIII·— Druga je bila nekdanj last Cav. Achilleja Cantonija v Milanu in se sedaj nahaja pri Georgeu Sattin-u v Londonu. Njena signatura se glasi: IOHANES FRANCISCUS DE RIMINO FECIT MCCCCLXI.

Okrog teh dveh, za poznanje Gianfrancesca temeljnih del, so dosedanji raziskovalci zbrali že lepo število njegovih nesigniranih del, ki so raztresena po zbirkah vse zapadne Evrope. Klub temu, da označuje posebno dela, kjer nastopajo večje skupine in ne posamezne osebe, kot pri Madonah, neka okornost in trdost, imajo vsa ta dela mnogo skupnih potez, ki so značilne za G. Fr. da R. in ga po njih prav lahko spoznamo. Tako tip Marijinega obraza, dete in anatomska obdelava njegovega telesa, značilni so shematično obdelani lasje, oblika Marijine roke z izredno dolgimi prsti ter posameznosti obdelave v obrazih, tako ostro, fino rezana usta, dolgi ravni nos, skoro kovinsko ostro zarisane obrvi in oblika očesa, z močno poudarjeno vzboklino gorenje veke ter ozko odprtino. Vse te poteze se stereotipno ponavljajo in so značilne prav tako za Madone, kakor n. pr. za skupinsko sliko krst v Jordanu, ki se nahaja pri Bernardu Blumenstihl v Rimu.

Že po teh splošnih znakih, katere najdemo tudi pri Hoški Madoni, je avtorstvo G. F. da R. za njo skoro nesporno. Podrobno primerjanje z obema datiranimi deli nam pa nudi dokaznega gradiva v izobilju.

Starejša izmed datiranih Madon je v bolognska (sl. 4). Nahaja se v cerkvi S. Domenico na majhnem oltarju nekako nasproti kapeli z znamenito arca di S. Domenico. Slikana je na leseno ploščo, ki je obrezana po konturi; jasno pa je, da je bila prvotno polna. Tako so jo priredili šele v baročni dobi, ko so jo opremili z žarki in spodaj z listnatimi volutami. Zanimivo je, da so te volute sorodne okraskom, ki obdajajo relikvijarje na predeli okvira Hoške Marije. Bolognska Madona sedi na sedežu, ki je vsled obrezane deske sedaj neviden; noge ji stojijo na podstavku, ki ima na sprednji strani listek z zgoraj citiranim napisom. Na levem kolenu Marije stoji nago dete Jezus, ki drži v levici veliko limono, z desno pa blagoslavja. Glavo, ki je skoro frontalna, ima lahno nagnjeno na levo stran in je s telesom obrnjen v pol profila na desno. Marija ga drži z levico ob levem

4. Gian Francesco da Rimini, Madona v cerkvi S. Domenico v Bologni (1459).

5. Gian Francesco da Rimini, Madona
v zbirki Satting v Londonu (1461).

boku, z desnico pa s tančico zakriva njegovo nagoto spredaj. Glavo nagiba precej nenaravno na levo stran in zamišljeno gleda preko deteta predse. Oblečena je v malinovo rdečo suktnjo in moder plašč, ki ji je potegnjen čez glavo, izpod njega pa se vidi belo naglavno pokrivalo. Rob suktnje je spodaj, pod vratom in za pestjo obšit s široko, deloma z biseri in kamni okrašeno borto, podobna borta obroblja plašč, spremlja pa jo cel niz biserov. Pod vratom spenja plašč zaponka, okrašena s kamnom in 4 biseri. Obraz je fino izmodeliran z lahko rdečico na licu, usta, obvi in nos zelo ostro zarisani, povdarjena je dolbinica v gornji ustnici in dvodelnost brade. Zelo značilna je anatomska obdelava nagega Jezusa, ki dela plosko reliefen utis in ji očitno manjka polnoplastičnih valeurjev. Studirane in povdarjene so anatomske posameznosti, a podane so z neko okornostjo in adicionalnostjo, ki je temu slikarju sploh lastna. Zato ne preseneti

6. Gian Francesco da Rimini, Madona
v Walker Art Gallery v Liverpoolu.

preveč, da je glava nekako prilepljena na vrh trupla med rame in da vratu pravzaprav ni. Osnovne poteze Marijinega obraza, dvodelna brada, ostro vrezane ustne in obrvi se ponavljajo tudi v Jezusovem obrazu. Značilna je sumarična obdelava njegovih las v precej debelih kosmih brez kodranja. Marijina desnica ima nenaravno veliko dlan in prste in je popolnoma disproporcijonirana, ne manjka pa ji neka samolastna eleganca. Plašč in Marijina suknja sta označena kot težka materija, ki se guba v težkem sistemu skladov gub. Posebno značilno je visoko podpasanje suknje prav pod prsi in paralelno cevkasto padanje gub v naročje, ki je nekoliko razkrečeno in se gube precej globoko vanj vdirajo.

Sorodnosti med njo in hoško je vse polno. Malinovo rdeča barva suknje in modrina plašča sta enaki. Obraza obeh sta so-

rodna; primerjajte samo podolgasti oval z visokim čelom, ustne, nos, obrvi in oči. Kar bolognskega na prvi pogled nekoliko izpremeni, je nagnjenost in pa dejstvo, da so oči bolj odprte. Ista je dalje Marijina desnica, soroden je okrogli Jezusov obrazek, enaka je obdelava las, enaka je zaponka na prsih, zelo sorodno je gubanje Marijine obleke ob kolenih in v naročju. Neoporečno naprednejša, bolj renesansko popolna je anatomija Jezusovega telesa, njegova stoja na hoški sliki bolj naravna in prosta kakor na oni. Vseeno pa je sorodstvo jasno; primerjajte samo Jezusovo levo nogo, ki je skoro identična, kljub drugačni legi zgornjega dela telesa.

Že bolognska slika nam torej nedvomno potrjuje, da je njen avtor tudi mojster Hoške Madone.

Še bolj pa nas o tem prepriča primerjanje z drugim datiranim delom z *Madono Sattin* (sl. 5), ki jo je imel nekdanj Achille Cantoni v Milanu. Slika nam predstavlja Marijo do ledij, na glavi ima belo pokrivalo, plašč je bogato obšit in spet z enako brošo kakor na hoški sliki, le da je drugače obrnjena. Za Marijo se vidi malo zaokrožena balustrada, izza katere gledata dve angeljski glavici. Pred Marijo je nizka balustrada, na kateri stoji na desni Jezušček, ki je v svoji pozi in formi zelo soroden hoškemu, le glavo obrača k materi, ki tudi sklanja glavo k njemu. Jezušček drži Marijo za desni prst, ona pa ga drži z levo podobno kakor v Bologni ali na hoški sliki. Sorodnosti je razen že omenjenih še mnogo. Rokav desne roke je pred zapestjem preklan, kakor na naši sliki; ponavlja se sorodno gubanje v naročju; naravnost cizelersko ostra obdelava nekaterih delov, ki tvori eno največjih značilnosti našega mojstra, je obema skupna. Sorodnost s to sliko je še mnogo bolj frapantna kakor z bolognsko.

O avtorstvu Gianfrancesca da Rimini pri Hoški Madoni torej ne more biti dvoma. Nastane pa sedaj drugo vprašanje, kako mesto zavzema v njegovem celokupnem dosedaj znanemu oeuvreu, oziroma, kako bi jo datirali.

Ni potreba, da jo v ta namen primerjamo z vsem, dosedaj dognanim materialom, ker je razen omenjenih dveh Madon nedatiran in je tudi njegova relativna določitev odvisna prav od teh dveh, ampak zadostuje, če si jo ogledamo v vrsti Madon našega mojstra.

7. Jacopo del Sellaio, Jezušček v sliki Madone v galeriji Pitti v Firenzi.

Znane so razen hoške dosedaj tri in sicer opisani dve in tretja v Walker Art Gallery v Liverpoolu (sl. 6).² Marija sedi, v naročju ji stoji Jezus, ki je v močnem gibu razkoračen proti desni in od Marije proč obrnjen. Z desnico blagoslavlja. Marija ima glavo nagnjeno in gleda na dete. Za Marijo stoji na vsaki strani po en angelj, podobno Satingovi sliki. Podobnost glede že večkrat označenih značilnosti našega mojstra s hoško in drugimi je tolika, da zadostuje par pogledov na sliko, da se o tem prepričamo.

Ako te štiri Madone primerjamo, ugotovimo kmalu, da je v primeri z bolognsko, klub frapantnim podobnostim v koloritu, obleki, gubanju, tipu in obdelavi vendar mnogo razlik, vsled katerih moramo priznati Hoški Madoni večjo naprednost in zrelost v smislu renesanskega ideala, ki zavladava pod vplivom razvoja florentinskega slikarstva v 2. pol. XV. stol. po srednji Italiji. Najvažnejši v tem pogledu je Kristus, ki je zelo blizu zrelemu renesanskemu tipu, kakor ga predstavljajo nešteti renesanski otroci v slikarstvu druge pol. XV. stol., za kar navajam kot slučajno izbran primer, v mnogem oziru hoškemu Jezusu zelo sorodnega na sliki Rojstvo Jacopa del Sellaio (Firenze 1442—1495) v galeriji Pitti v Firenzi (sl. 7). Vsekakor je to sorodstvo kljub obči podob-

² Gl. Berenson v Rassegna...: VII. 53 sl., M. L. slika str. 54.

nosti otrok G. F. d. R. večje kakor njegovo sorodstvo z detetom na bolognski sliki. V bistvu sicer enako pojmovana anatomija se je v hoški sliki že razvila in se precej zadovoljivo zliva v organsko celoto, dočim je bolognska anatomija sestavljena mehanično iz mnogih posameznih opazovanj. Značilna je tudi razlika v glavi Madone. Stereotipno nagibanje, ki ga najdemo pri vseh ostalih treh, je v hoški popolnoma premagano. Marija drži glavo sicer nekoliko trdo a zelo dostojanstveno prosto po koncu, s čemer je celotni izraz slike, klub skoro popolni enakosti tipa, dobil tisti novi že renesanski značaj, katerega nobena od ostalih slik še nima. Nagibanje Marijine glave na levo je stereotipen ostanek bizantinske tradicije, ki je delovala izven florentinskega umetniškega centra še v celi v 1. pol. in ponekod še dolgo v 2. pol. 15. stol. ter se le polagoma umaknila novemu, svobodnemu, renesanskemu obdelovanju tem. Ta konservativnost je bila lastna tako umetnosti rojstnega mesta G. Fr. da R., kakor tudi važnejšemu središču, ki je dalo podlago njegovi umetnosti, Perugiji. Če bolognsko sliko vzporedimo s slučajno izbranim, nekoliko starejšim delom peruginske šole, z Madono v velikem oltarju stolne cerkve v Fiesole, pripisano G. Francescu sorodnemu Bicciju di Lorenzo (sl. 8), nam postane slogovna razvojna črta glede umetnosti G. Fr. da Rimini popolnoma jasna.³ Primerjajte značilno frapantno sorodno konturo skupine Madone z detetom v Fiesole z bolognsko, ter nagnjenje glave tu in tam, pa Vam bo jasno, kaj hočem povedati: Splošni shema tega najstarejšega datiranega dela je popolnoma posnet iz tradicije peruginskega slikarstva, ki proti sredi 15. stol. polagoma predeluje na stoletni tradiciji, na bizantinski shematiki sloneče tipe v renesanskem smislu. Iz te primerjave naj postane jasna motivnost nagnjene glave in skozi splošni izraz Marijinega obraza proseva tradicionalni shema, ki se javlja pri G. F. da R. posebno še v očeh, kjer tudi na hoški še ni popolnoma premagan. Kolorit bolognske in hoške slike je tako frapantno enak onemu Madone v Fiesole, da je jasno, da je lasten šoli, ne pa osebna zasluga našega mojstra. V splošnem lahko rečemo, da je G. Fr. da Rimini že v svojem prvem dosedaj znanem datiranem delu v tradicionalni shema vvel toliko novih elementov, da je v tem oziru mnogo naprednejši od fiesolske slike. Znak novega duha je pri tem, nedvomno mladostnem delu, tudi dejstvo, da je dete nago in ne več oblečeno.

³ Fiesole dal colle Lunata v *Le cento città illustrate* 98, sf. 11.

8. Madona v vel. oltarju katedrale
v Fiesole (okr. 1440).

Po povedanem ni treba niti več podrobno dokazovati, da je Hoška Madona mlajša tudi od liverpoolske in londonske, ki ima letnico 1461. Napredek napram 5 leta starejši bolognski je viden na londonski sliki posebno v obdelavi detetovega telesa, ki je bližja hoški kakor bolognski. Tradicija pa se javlja v tej, kakor tudi v liverpoolski, v nagibanju Marijine glave. Tradicionalna sta tudi angeljčka v ozadju, ki se večkrat najmeta pri Benedettu Bon-

9. Madona iz zbirke pl. Guttmannsthala
na Dvoru pri Radečah.

figliju, s katerim je skupna tudi značilna obdelava Jezuškovih las.⁴

Nobenega dvoma torej ni, da je naša slika mlajša od ostalih treh znanih njegovih Madon in da je med vsemi najbolj napredna v smislu renesanškega ideala. Kolikor je mogoče sklepati iz reprodukcij drugih dosedaj znanih del, je to eno najzrelejših in najboljših njegovih del. Ker jo je treba vsekakor časovno nekoliko odmakniti od najbolj sorodne, a vseeno renesansko ne toliko dozorele Madone iz l. 1461., bi stavili njen postanek okrog l. 1465: pride pa v poštev še vse naslednje petletje do njegove smrti l. 1470.

⁴ C. Ricci v *Rassegna d'Arte* II.

10. Madona iz zbirke pl. Guttmansthala
na Dvoru pri Radečah.

Zbirka Narodnega muzeja je pridobila s tem delom eno najzrelejših, obenem zelo skrbno izdelanih in značilnih del tega, dosedaj malo znanega slikarja peruginske šole iz časa prehoda od tradicionalne shematike k renesanskemu idealu. Klub preprostem kompozicionalnemu motivu vsebuje ta slika, kakor smo že opozorili, veliko sugestivne lepote in ob pomanjkanju te vrste del pri nas prav dobro zastopa vedro umetnost renesanse iz onega zanimivega stadija, ko sta plemenita lepota in narava za dolgo časa defenitivno osvojili likovno umetnost.

* * *

V zvezi z deli G. Fr. da Rimini, ki smo jih obdelovali, da ugotovimo avtorja Hoške Madone, naj objavim še dve, umetniško sicer malo pomembni sliki, ki sta pa nedvomno nastali v umetniškem ozračju, v katerem je nastala njena umetnost in ki imata par skupnih potez z deli njenega mojstra. Obe sliki sta se nahajali do l. 1926. v zbirki pl. Guttmansthala v gradiču Dvoru pri Radečah, kamor sta prišli pred vojno iz srednje Italije. Pri likvidaciji te zbirke sta bili prodani v Nemčijo, ker v naši državi ni bilo mogoče dobiti kupca zanje.

Prva je *Madona z detetom* (sl. 9), slikana v temperi na desko. Velikost slike same znaša 40×47 cm; vložena je v bogat rezljan renesanski arhitektonski okvir, ki stoji na tridelni predeli. Na predeli je v srednjem polju naslikan na zlatem ozadju, v zgodnji renesansi zelo razširjen ikonografski motiv: dopasen, nag, trpečí Kristus, ki drži roki prekrížani pred seboj; v desnem polju je dopasen k njemu obrnjen Janez Evangelist, v levem pa Marija. Oba sklepata roke in žalostno gledata trpečega. Marijina slika predstavlja doprsno podobo Matere na zlatem ozadju. Na desni roki ji sedi v prepasano tuniko oblečeno Dete, ki gleda iz slike proti desni in z desnico blagoslavlja, z levico pa jemlje iz Marijine levice nedoločen sad. Marija gleda zamišljeno mimo deteta iz slike ven. V ozadju se ob robu nahaja po en angelj z molitveno sklenjenima rokama in venčkom cvetlic na glavi. Marijina glava je tradicionalno (bizantinsko!) nagnjena; čez glavo ima potegnjen plašč, ki je pod vratom spet z veliko okroglo zaponko. Izpod plašča se vidi rob spodnjega belega tenčičastega pokrivala. Suknja je pod vratom obrobljena s široko borto. Da je ta slika iz miljéja, iz katerega je nastala umetnost G. Fr. da Rimini, potrjuje več potez: Angelja v ozadju se najdetja v delih Benedetta Bonfiglija in Gianfrancesca samega; sorodna je ob-

delava las pri Jezusu. V obdelavi Marijinega obraza pa cizelersko ostro vrezane obrvi. Držanje glave in veliki, ravni nos ustreza starejšim Gianfrancescovim Madonam. Sorodno je dalje pokritje glave in velika sponka pod vratom. Slika je bolj arhaična, kakor Gianfrancescova iz l. 1459. in je nastala verjetno pred sredo 15. stol.

Druga slika iz Guttmannsthalove zbirke, ki vzbuja zanimanje v tej zvezi, je sedeča Madona z detetom. (Les, tempera, sl. 10). Ima zlato, z drobno punktirano ornamentiko pokrito ozadje. Marija sedi na blazini na renesanskem podstavku brez naslonjala, sorodnem onemu pri Hoški Mariji. Sedež stoji na osmerokotnem podiju, ki nam lahko služi za primer, kakšna sta bila podij in sedež obrezane bolognske Marije. Oblečena je v rdečo suknjo in moder plašč. Suknja ima pod vratom borto. Na glavi ima belo, na rame padajoče pokrivalo. Na desnem kolenu ji sedi v neke vrste togo zavito dete in drži v desnici odtrgan sad, z levico pa grabi Marijo za palec leve roke — poteza, ki jo najdemo pri Gianfrancescu na Sattingovi sliki. Otrok, čegar lasje so frapantno sorodni onim pri Bonfigliju in Gianfrancescu, nagiba glavo na desno ramo in gleda iz slike ven. Marija ga opira z desnico pri desni rami. Njena glava je arhaično, podobno kot na bolognski sliki, nagnjena nad desno ramo in gleda na otroka. Oči so tradicionalne, ozko odprte. Ob Marijini glavi plavata dva angelja in držita lilije v rokah. Ta slika je iz sr. XV. stol. in vsekakor nekoliko mlajša od prejšnje.

Korespondenca Janeza in Jurija Šubica

Francè Mesesnel / Ljubljana.

Dans ses lettres adressées au peintre tchèque V. Hynais (1845—1925), en partie de Vienne et d'Athènes à Paris, en partie de son séjour à Paris ou à la campagne, le peintre slovène, Georges Šubica a laissé un morceau de l'histoire qui n'est pas dénuée d'intérêt tant pour les deux maîtres que pour un assez grand nombre de leurs contemporains, mais il y révèle aussi la genèse idéologique de la tendance moderniste de ses ouvrages à lui, tendance, qui mûrissait sous l'influence du mouvement de la peinture française d'alors.

Jurij Šubic Vojtěchu Hynaisu.

1878—1890.

Jurij Šubic se je seznanil s svojim češkim tovarišem Hynaisom kot akademik na Dunaju, vsekakor po Hynaisovi vrnitvi iz Italije, kjer sta z Janezom Šubicem drugovala. Sklenila sta prijateljstvo, ki je trajalo vse življenje in je temeljilo na osebnih nagnjenjih ter na delavniških zvezah. Včasih, ko sta bila prijatelja ločena, sta si dopisovala in Hynais si je Jurijeve pisma vestno spravljal. V svojih poznejših letih je rad in obširno govoril o svojem slovenskem prijatelju, cenil je njegov veliki slikarski talent, dasi se z navideznim boemstvom njegovega značaja nikoli ni mogel prav sprijazniti. Leta 1925. sem póstarnega mojstra pregovoril, da mi je izročil Jurijevo korespondenco v pregled in prepis; moral pa sem mu obljubiti, da je pred adresatovo smrtjo ne bom priobčil. Kratko po svoji sedemdesetletnici, ko je s kolektivno razstavo svojih del dosegel v domovini z neomejenim priznanjem svoje umetniško zadoščenje, je umrl Vojtěch Hynais 22. avgusta 1925 v Pragi. Osebe, ki so v pisnih omenjene, so skoraj brez izjeme pomrle že mnogo prej. Zato objavljam po pokojnikovi želji korespondenco brez sprememb, z vsemi jezikovni in pravopisnimi nedostatki v jeziku originala. Izpuščen je le en stavek v 12. pismu zaradi razposajene oblike; seveda je za vsebino pisma in za Jurijev značaj docela brez pomena.

Današnji bravec Jurijevih pisem bo z začudenjem sledil svežemu pripovedovanju, živahnemu toku misli in duševni gibčnosti našega slikarja, ki ni imel mnogo šolske izobrazbe, pač pa svoj prirojeni talent in pristno poljansko dobrodušno šegavost. Ž njo je spretno prejadral težavne dneve svojega večnega pomanjkanja, ki je tako težko oviralo Jurijev slikarski razvoj in se, s smehom odet, udajal resnim umetniškim problemom. Mnogo svojih mladih moči je moral v borbi za kruh posvetiti delu drugih mojstrov, ki njegovemu lastnemu pojmovanju niso mogli koristiti. Tako ostaja umetnik Jurij Šubic pri vsej svoji slikarski angažiranosti sam s seboj, ves udan svojemu lastnemu slikarskemu idealu in ga tudi realno načne, ko živi sam v naravi ter jo skuša slikarsko doumeti. Mesta v 16. in 17. pismu, kjer tako jasno izpove svoje naziranje, postajajo v naših očeh za vse njegovo delovanje in za splošno oceno njegove umetniške osebnosti tolike važnosti, da ga moremo na njihovi podlagi smatrati tudi za idejnega glasnika nove dobe slovenskega slikarstva, kar je bil praktično v svojih poslednjih delih. Za nas je posebno važno, da je Jurij Šubic sam in v nasprotju s svojimi ožjimi tovariši, instinktivno občutil duh časa in njegovo slikarsko smer ter ga s svojim delom podčrtal, brez ozira na neskladnost s prejetimi akademskimi nauki in v nasprotju z vestnim, a netemperamentnim realizmom njegovih tovarišev. Tako nam je tragika njegove pre zgodnje smrti danes vse težja, kot v času neverjetne slovenske brezbriznosti, ko je edini Ivan Šubic, Jurijev bratranec, iz prijateljske pietete hranil njegovo zapuščino in v družbi Vatroslava Holza s skromnimi močmi skušal narodu predočiti umetnika. Iz vsake besede

v Jurijevih pismih odseva toliko poštenosti in človeške veličine, niti v najslabših življenskih razmerah omadeževane, da prepričevalno dopolnjuje lik slovenskega slikarja, kakor ga poznamo iz njegovih zapuščenih del.

1.

Jurij naznanja Hynaisu v Pariz, da je dospel Janez 8. marca 1878 na Dunaj, kamor se je podal po studijah v Italiji in samostojnih delih v domovini (Horjul 1877). Zanimiva je sodba o sliki Hansa Makarta, takratne modne veličine; Jurij je bil tedaj na akademiji v šoli prof. Christiana Griepenkerla — nanj leti opazka o nastopih — in govori pod utisom akademskih nauk. Oba brata sta tedaj živela v zelo skromnih razmerah, kakor tudi Hynais, kateremu želi Jurij pomagati z naročili.

Bester Freund!

Wien, am 24. März 878.

Als ich deinen Brief empfing, wollte ich gleich darauf antworten. Den nächsten Tag (am 8/ds. Mts.) ist aber mein Bruder gekommen mit welchem ich bis jetzt immer herum gehen mußte, so dass ich gar nicht zum Schreiben gekommen bin. Schade daß Du jetzt nicht hier bist, der Bruder hätte Dich so gern! —

Es wundert mich, dass Du in Paris gar so wenig zufrieden bist, hoffe aber, daß Du dich angewöhnen u. Dich gar nicht mehr nach dem langweiligen Wien zurück sehnen wirst. Mir ist hier jeden Tag unausstehlicher. Mit dem Christian habe ich auch schon Auftritte gehabt, so wie der Hirschl voriges Jahr, möglich dass er mich auch bald aus seiner Schule wirft. —

Dein Portrait ist noch jetzt immer ausgestellt, es hängt nicht sehr gut, macht aber trotzdem ganz guten Eindruck, nur Schade, daß grad auf den Kopf so ein schlechtes Licht fällt, dass er dadurch zu wenig leuchtet und nicht sehr färbig aussieht. —

Herr Makart hat seinen „Karl den V. Einzug in Antwerpen“ schon längere Zeit im Künstlerhause. Die gemüthlichen Wiener strömen in Scharen hin es zu sehen. Es wird sehr gelobt. Es hat aber auch gute Sachen; die Schwarten ist groß, glänzend in der Farbe, roth, gelb und sonst noch, was Licht und Wirkung hervorzubringen im Stande ist, ist im Überfluß vorhanden — was braucht man noch mehr! — Zeichnung, Verständnis des Körpers und der Natur — das alles braucht ein Genie nicht! — Was ich Dir von der Akademie zu schreiben hätte, ist das, daß von jetzt an die weiblichen Akte laut Beschluss des Prof. Coll. nur mit 50 x pr Stunde bezahlt werden. —

Vom Perattorner habe ich gehört, daß er nicht mehr beim Canon ist, ihn selbst habe ich aber seit deiner Abreise nicht gesehen. — Mit der „Kinder Zeitung“ welche ich zu illustriren zu kriegen glaubte, ist auch nichts, es ist wahrscheinlich mir jemand zuvorgekommen.

Ich habe für solche Arbeiten für Dich herumgefragt, aber leider nichts gefunden. Sei versichert wenn ich wo was erfahren möchte, so werde ich dich mit größter Freude gleich benachrichtigen. Wenn ich für Dich nur etwas thun könnte! Ich bin Dir für so manches, sehr viel Dank schuldig.

Aber auch mir möchte es momentan sehr schlecht gehen, wenn nicht der Janez da wäre (der mir, aber auch nicht lange wird aushelfen können).

Später hoffe ich von Laibach jene 150 Fl. zu bekommen, wie mich ein Freund von dorten benachrichtigt hat. Es wäre wenigstens etwas! —

Von deinen Eltern bin ich jetzt fort und wohne mit dem Bruder in Karolinengasse No 7, II. Stock (beim Maler Staudinger) was dir auch künftighin als Adresse dienen kann. — Das Atelier glaube kennst du auch. — In die Zelinkagasse wollte der Bruder nicht gehen, weil die lieben Herrn dorten ihm nur den mittleren Raum (bei der Thüre) abzutreten geneigt waren und behaupteten, mit dir so ausgemacht zu haben. — Ich bin froh — es ist viel besser für den Bruder! Er macht jetzt noch einige Stationen fertig, dann wird er ein Altarbild mahlen und für später weißt er noch für keine Arbeiten, auch für den Sommer nicht. —

Mit den Bekannten war ich zusammen. Alle dankten für deine Grüsse und baten mich Dir auch die von ihnen auszurichten. Dein Bruder war seit dem du abgereist bist nur einmal hier, als er zur Leiche von einem Collega gekommen ist. Der Cyrill war immer zu Hause, ich verkehrte mit ihm wenig, weil ich gewöhnlich spät nach Hause kam. —

Schreibe mir bald was! Ich will dich in der Zukunft auf meine Antwort nicht so lange warten lassen.

Tausend Grüsse!!!

Dein treuer Freund

GEORG SUBIĆ.

Gruss vom Bruder, er wird dir selber in der kürzesten Zeit schreiben.

2.

Pismo, katero je pisal Jurij na predvečer svojega odhoda k mobiliziranemu pešpolku št. 17. (glej ZUZ II, str. 87, št. 7). Omenja pričeto oltarno podobo sv. Roka za neko tirolsko cerkev, naročeno pri njem s posredovanjem prof. Griepenkerla.

Wien, am 8. Juli 1878.

Theuerster Freund Adalbert!

Ich kann mich heute gar nicht entschuldigen wegen meinen langen Stillschweigen. Ich bin ein fauler Mensch der verdient durchgeprügelt zu werden. Also verzeihe mir nur diesmal noch mein bester Freund!

Auch heute lieber Adalbert schreibe ich dir nur in der Eile einige Zeilen, denn ich habe mir früher vorgenommen dass erst nach dem Schlusse des Schuljahres, weil ich jetzt sehr beschäftigt bin und zu einem deutschen Briefe mehr Zeit brauche und wenig Lust habe. Ein Vorfall aber ist schuld, dass ich mich heute dazu entschlossen habe. Als ich gestern nachmittags zu Hause etwas arbeitete, kam ein Amtsdienstler und übergab mir die Einberufungskarte, dass ich alsogleich einrücken muss. Es sind nämlich mehrere Divisionen mobilisirt und der Teufel will, dass ich auch dazu muss. Vorläufig gehe ich nach Triest, dann aber wahrscheinlich nach Bosnien. — Ich habe immer Pech! Gott weiss es, von wo werde ich Dir das nächstemal schreiben. —

Viel anderes kann ich Dir heute nicht erzählen, ich bin sehr aufgeregt und habe auch sehr wenig Zeit. — Der Bruder ist fleissig — in der Akademie ist langweilig — die Professoren alte Zöpfe — die Schüler meist traurige Gestalten. — Prof. Müller hat die letzten Tage den h. Buchbinder, Discart, Wilda, Persoglia u. Präger (der letzte ein Jüngling) einen Probekopf zu malen gegeben, ob sie für die Spezsch. reif sind — war aber sehr unzufrieden und nahm keinen auf.

Das Bild des h. Rochus hat mir der Professor zum Arbeiten gegeben, ich hab es aber kaum angelegt — weiss selber nicht was damit geschehen wird. —

Dem Herrn Hamscha gab ich deine Adresse — hat er dir geschrieben? Der Herr Gruner hat mir auch gesagt dass er dir geschriben hat.

Ich war sehr erfreut als ich erfuhr dass du beim Gerome bist — meine herzlichste Gratulation dazu!!! Wie gehts dorten? Was machst du? Hast wieder viele Bekannte dorten? — Sei so gut schreibe mir was und vergiss darauf, dass ich dich so lange warten liess — der Bruder wird mir schon der Brief nachsenden. — Es ist 3 Uhr nachts — entschuldige also meinem licherlichen Schreiben. Sei schönstens gegrüsst und denke dann und wann an deinen unglücklichen vom Schicksal überall verfolgten

Feund GEORG SUBIC.

Viele Grüsse vom Bruder und Cansen!

3.

Iz okupacijske ekspedicije v Bosni se je Jurij vrnil v Poljane in odšel 1879 na Dunaj, kjer je zopet vstopil v Griepenkerlovo šolo in dokončal podobo sv. Roka. Stritarju je bil 1877 za „Zvon“ ilustriral njegovo „Rajo“. Med tovariši omenjeni Ludovik Michalek je bil Čeh, prav tako Maks Pirner, pozneje znani češki slikar in profesor praške akademije (1854—1924) ter František Ženišek (1849—1910), kateremu je Janez pozneje izvrševal kompozicije v praškem Narodnem divadlu. Jurij piše iz gradu Preitensteina, kjer je na Griepenkerlovo priporočilo dobil mesto risarskega učitelja pri otrocih grofa Mensdorfa.

Preitenstein am 27. 8. 79.

Liebster Freund Hynais!

Über ein Jahr habe ich Dir nicht geschrieben — während der Zeit verbrachte ich sechs Monate in Bosnien und die übrige Zeit in Wien.

Ich dachte jeden Tag auf Dich und wollte sehr oft schreiben, verschob aber immer vom Tag zu Tag und so vergieng ein Jahr!

O, wie manches hatte ich Dir zu schreiben!

Von Bosnien, das hat sich schon überlebt, — höchstens, wenn ich dir sage dass ich die Strapazen ziemlich standhaft überstanden habe, nur gegen Ende war ich schon auf dem Hund mit meiner Gesundheit —, war aber so glücklich und wurde beurlaubt, wornach ich mich zu Hause dann bald erholt habe.

Als ich von dorten nach Wien gekommen bin, musste beim Christian an der alten Bestellung den hl. Rochus, weiter arbeiten. Über die Sekatur dabei könnte ich manches sagen — du kennst aber so die Leute! Zuletzt ist doch wirklich ein ganz Rahlisches Ding daraus geworden — bekam aber trotzdem das Preisstipendium drauf.

Sonst habe ich heuer fast gar nichts gemacht. Für den „Zvon“ arbeite ich nicht mehr. Der Bruder Janez hat nach seiner alten gewohnheit, bei meiner Ankunft von Bosnien, vom Redacteur verschiedenes erzählt, so dass ich nicht einmal hingehen wollte. Später bedauerte ich das, denn den Stritar verehere ich sehr. — Die Illustrationen besorgte heuer der Ogrin und zwar sehr elendig — aufs Jahr kommt der Mann nicht mehr nach Wien. Im Ganzen ist mir heuer so ziemlich gut gegangen, hab' mit Kleinigkeiten immer so viel Geld verdient, dass ich anständig ausgekommen bin. Zur Gesellschaft hatte ich den alten guten Freund Michalek, dann Pirner, Hirschl (der übrigens in der letzten Zeit wenig Fortschritte gemacht hat) und den Bruder, sonst niemanden.

Jetzt bin ich in Preitenstein in Böhmen, unweit von Pilsen beim Grafen Mensdorf als Zeichenlehrer, wo ich bis Herbst verbleiben werde.

Was ich im nächsten Schuljahr machen werde, weiss ich eigentlich noch selber nicht. Wahrscheinlich werde ich schon wegen finanziellen Verhältnissen gezwungen in Wien zu bleiben.

Wie geht es Dir lieber Adalbert? Du wirst wohl schon gedacht haben, dass ich dich ganz vergessen habe —! Sei versichert, dass ich wirklich oft, oft an Dich gedacht habe und mich nach Dir gesehnt — warst ja doch ganz anders wie die zurückgebliebenen Kollegen — hier wird jetzt nichts gemacht, keine Begeisterung, keine richtige Anschauung.

Mit deinen gunten Eltern unterhielten wir uns vielmals ganz gemüthlich u. dachten dabei an Dich. — Theuerster Freund, schreibe was! ich will von nun an dir immer gleich antworten.

Tausend Grüsse und Küsse! von deinem

GEORG ŠUBIC.

(Na listku:)

Der Janez ist in Wien und hat keine Arbeit — er hätte wol besser gethan in der Heimat zu bleiben oder wo anders hin gehen — Wien ist nicht für ihn — du kennst ihn ja —! Student Šubič, der Verwandte ist jetzt zu Hause auf Ferien.

Heuer lernte ich den Ženišek kennen als er von Italien zurückgekommen ist — lieber Mensch. Was machst Du jetzt? Was für Bekannte hast Du?

Schreibe mir also, es wird mich ungemein freuen! Tausend Küsse!

4.

Hynais je vabil Juri'ja v Pariz, kar je v tovarišu izzvalo burno hrepenenje. Studije s svinčnikom po naravi, katere omenja v pismu, so deloma ohranjene (Valentin Šubíc v Poljanah). Pripravlja se na preselitev v Mensdorfov grad v Boskovicah na Moravskem.

G. Šubíc,

im Schlosse Preitenstein Post Manetin bei Pilsen (Böhmen)

11. Vojtěch Hynais. Lastna podoba.
Kreda. Last Narodnega muzeja.

Preitenstein, 20. 9. 1879.

Liebster Freund!

Wie freute ich mich deines Briefes und der Überzeugung, dass Du noch immer dar alte gute Hynais bist! — O, könnte ich wirklich noch nach Paris kommen —! Ich kann's dir gar nicht sagen, wie mir das gefiel, dass Du bestrebt sein willst, mir das Hinkommen zu ermöglichen — aber Unkenntniss der Sprache, die geringen Fortschritte in der Kunst — das erschrickt mich —! Ich weiss wol wenn ich in Wien bleiben werde, dass nie aus mir was sein wird, deswegen möchte ich gerne fort und da ich kein Geld habe, ist deine Bereitwilligkeit für mich doppelt erfreulich. Wenn es dir wirklich glückt, etwas zu erkundigen, gib mir bald bekannt.

Ich bin noch immer hier in Preitenstein, wo es mir was das Leben anbelangt gut geht aber arbeiten kann ich nicht viel, dann und wann mache ich kleine Naturstudien mit Bleistift, die Farben habe ich gar nicht mit. Die Gegend ist hier gerade nicht auffalend schön oder romantisch — aber lieb und gesund. Nach einigen Tagen gehe ich mit den gräflichen nach Boskowitz in Mähren, wo ich wahrscheinlich den ganzen Oktober noch verbleiben werde. Schreibe mir aber nur nach Preitenstein möchte ich schon abreisen so kommt der Brief nach.

Von Wien erfahre ich in der letzten Zeit gar nichts neues, der Bruder ist noch immer dorten.

Auf der Reise von hier nach Boskowitz fahre ich über Prag — worüber ich mich schon voraus unendlich freue. Ich will mich wenigstens ein paar Tage dorten aufhalten und den Ženišek aufsuchen. Vileicht schreibe ich von dorten, wie se mir gefallen wird, für heute schliesse ich den Brief Dich schönstens grüssend

dein Freund

JURIJ ŠUBIĆ.

Was arbeitest du jetzt?

5.

Praga, katero je videl na svojem potovanju, je napravila na Jurija velik utis. Josef Tulka je bil tedaj Trenkwaldov učenec in je pozneje sodeloval pri dekoraciji Narodnega divadla, čegar stavbo je mogočno pospeševal Jan Neruda s svojimi umetnostnimi feljtoni. Spoštovanje do Josefa Mánesa sta v onih časih, ko v svoji češki domovini še nikakor ni bil splošno cenjen, izražala oba brata Šubica. Povdarka vredna je Jurijeve nezadovoljnost z akademskim programom njegovega učitelja.

(Tiskano) Boskowitz, 25. 10. 1879.

Lieber Freund Hynais!

Ich bin am 2. ds. Mts. von Preitenstein abgefahren und hielt mich, wie ich dir in voraus geschrieben habe, 2 Tage in Prag auf. Nur zwei Tage, aber ich werde sie nie vergessen! Die Prager — Künstler waren mit mir ausserordentlich gut und freundlich. Ich traf dorten den Tulka, machte mit

Ženišek Bekanntschaft, lernte den Selling, den Bildhauer Prohaska, den Bruder von Pirner, den Dichter Neruda und andere kennen. Ich sah für diese kurze Zeit viel und war sehr angenehm überrascht, viel mehr zu sehen, wie ich mir in vorhinein vorgestellt habe. — Diese Gruppierung der alten Häuser, der Dom, das Rathaus, die Arbeiten von Manes etc., wie prachtvoll ist das Alles! — Du warst ja selber dorten und wie ich mich erinnere gefiel es dir auch, desswegen will ich nichts weiters davon sagen.

Jetzt bin ich in Boskovitz (Mähren), wo ich nach meinem jetzigen Plan bis Mitte November verbleiben werde. Das Volk spricht hier mährisch. Die Gegend ist schön — nur Schade, dass es schon so spät in der Jahreszeit ist und das Wetter so unfreundlich, so dass man drausen im Freien nicht mehr viel Genuss hat. Vor einigen Tagen hatten wir schon Schnee.

Nachdem will ich nach Wien, was ich dorten anfangen werde, weiss ich eigentlich selber noch nicht.

Der Bruder Janez hat sich diese Tage eine neue Wohnung aufgesucht, hat mir aber die Adresse noch nicht geschrieben. Im November kommt mein Vaterländisches Inf. Regiment Kuhn nach Wien, werde nach meiner Ankunft dorten also recht viele Bekannte finden.

Hier habe ich kleine Kompositionen und einige Naturstudien gemacht, bin aber leider wenig fleissig, so dass ich mir immer Vorwürfe mach' und infolgedessen gewöhnlich katzenjämmerlich bin. — Es ist schwer — bin eigentlich doch noch immer an den Christian angebunden und ihm was zu zeigen, muss ich thätig sein und Sachen machen die ihm gefallen und das sind: — Zeus und Prometheus = Geschichten — sonst kennt er nichts — und gerade das ist gar nicht für mich — — —.

Ich hoffe noch nach Boskowitz von dir mein lieber Adalbert eine Antwort zu bekommen. Bin sehr neugierig wie's dir geht und was du machst?

Auf meinen letzten Brief erhielt ich keine Antwort, wirst wahrscheinlich wegen meiner Abreise nicht geschrieben haben —?

Schreibe nur also hieher oder nach 15. November in die Akademie. (Die jetzige Adresse: in Boskowitz, Mähren, (im Schlosse).

Wenn ich nach Wien komme, will dir wieder alles freundlich mitteilen was ich dorten anfangen werde.

O, wäre es mir doch bald möglich mit dir in Paris zusammen zu sein und sich deiner Freundschaft erfreuen! Die Tage, die ich in Wien mit dir verlebte, vergiss ich nie!

Lebe wohl! Gedenke öfters deinen Freund, der dich unzähligemale küsst und grüsst!!!

GEORG ŠUBIC.

6.

Po posredovanju arhitekta Hansena, za katerega je bil napravil neke dekoracije, je dobil Jurij nalogo, naj poslika palačo arheologa Schliemannna v Atenah, kamor je prispel 27. dec. 1879. Razmere v Schliemannovi hiši, katere popisuje Jurij Hynaisu, je mnogo drastičnejše označil brat zgodovinarja Mommsena v svoji, Šubicu posvečeni satiri (LZ 1900, str. 176—179, pod črto: Kleines Trauerspiel in Athen). Misel na pot v Pariz je sedaj že vkoreninjena.

Athen, am 25. 4. 1880.

Mein liebster Freund!

Im December v. J. wurde ich seitens des Prof. Hansen's gefragt ob ich nicht geneigt wäre einige Arbeiten in Athen zu machen, wenn ich die her- und hinreise bezahlt bekomme und hier ein Honorar von 150 Fl. per Monat. Ich willigte gleich ein, erstens um mich von meiner Schule schön loszumachen und zweitens war sehr verlockend, bei der Gelegenheit das schöne Land zu sehen und kennen zu lernen. Ich reiste gleich von Wien ab und befinde mich hier schon den 5ten Monat. Die Arbeit nahm ich die erste Zeit ungeheuer in Anspruch und das ist Schuld dass ich Dir so lange nicht geschrieben habe, ich bitte Dich mir das nicht für Übel zu nehmen!

Deinen Brief vom 17. 12. v. J. hat mir der Bruder Janez nachgeschickt. Hier arbeite ich im neuen Hause des Dr. Schliemann (der die Ausgrabungen in Troja und Mycene gemacht), habe die oben erwähnte Bezahlung, bin sehr fleissig, leider ist die Arbeit sehr fad, meistens Copien aus dem „Zahn“ (die pompeianischen Sachen) und andere vom mir componirte Figuren in die schlechten Ornamente hinein.

Ich hoffte von Anfang so viel Geld zu ersparen, das ich zurück über Italien und dann nach Paris gehen könnte, nun ist hier aber alles so theuer und da ich noch kleine Schulden zu zahlen hatte, dass es unmöglich war, bis jetzt was auf die Seite zu legen. Trotz dem glaube ich doch bis ich mit der ganzen Arbeit fertig werde ein Paar hundert Gulden erspart zu haben. Wie viel braucht man in Paris, für einen Monat, um mittelmässig leben zu können? Wie ist's mit deiner Arbeit ausgefallen? das wäre allerdings gerade zu wunderschön gewesen! — Könnte man vielleicht sonst mit kleinen Arbeiten dorten etwas verdienen? Ich bitte dich, lieber Adalbert schreibe mir möglichst genau, die Verhältnisse, denn ich werde doch, wens nur halbwegs möglich wird, versuchen hinzukommen. Könnte ich dann als Schüler bei irgend einem Meister eintreten? zu welchen möchtest du mir rathen?

Ich habe noch 2—3 Monate hier zu thun, möchte dann einige Wochen Studien machen, so dass ich im August abzureisen beabsichtige. Die Arbeit ist auch desswegen unangenehm da der Schliemann dafür absolut kein Verständnis hat und alles auf einmal gerne fertig haben möchte, obendrauf ist er noch mit dem Architekten Ziller (einem Schüler von Hansen) fortwährend im Streite, in folge dessen ich öfters nicht weiss, wie ich dran bin. — Muss aber gedulden bis ich etwas Geld habe. —

Einige Ortschaften in der Umgebung Athens so wie die hiesigen Alterthümer und die Landschaft, sind wunderschön! Ich will dir dann wenn ich alles mit mehr Muse anschauen können werde, auch mehr davon schreiben. —

Zu deinem heutigen Namenstage, meine herzlichste Gratulation! ich wusste bis heuer nicht, dass unsere Namenstage so zusammenfallen, es wäre hübsch wenn wir sie miteinander feiern könnten!

Hier gibts viele, meistens Norddeutsche, die mir schon von Haus aus nicht sympathisch sind und weil ich nicht genug Zeit habe, suche auch sehr selten ihre Gesellschaft.

Gesund bin ich die ganze Zeit gewesen, was auch dir vom Herzen wünsche. Ich denke sehr oft an dich, und war schon ganz verdriesslich über sich selbst, dass ich dir nicht so lange geschrieben habe, es fehlte mir aber wirklich die Zeit dazu, da ich neben der Arbeit beim Schliemann, am Sonntagen und Abends andere kleine Sachen machen muss. Verzeihe mir das also, guter Freund und mache mir's nicht nach, sondern schreibe mir so bald wie möglich, ich werde sehnsüchtig auf deinen Brief warten!

Was machts du jetzt? Wie geht's dir? Sind viele slavische und deutsche Kollegen in Paris?

Mein Bruder ist jetzt in der Makartschule und geht's ihm so viel ich weiss nicht eben glänzend — er schreibt mir aber auch sehr selten.

Ich grüsse dich unzähligemale und sende dir den freundlichsten Kuss!
deines treuen Freundes

JURIJ SUBIC.

Adresse:

„G. Š. Maler p. / a. H. Paul Ziller Architekt in Athen, Griechenland.

7.

V decembru 1880 je prispel Jurij v Pariz, kjer je takoj pričel pomagati Hynaisu pri izvrševanju njegovih slik za praški Narodni divadlo. 25. aprila 1881 je odšel Hynais s slikami v Prago, kjer se je že nahajal Janez Šubic in kamor je naslovljeno sledeče pismo. Slike, o katerih govori, so Hynaisove kompozicije za Prago. Jurij se je v tem času narisal, kako slika v delavnici, Place Pigalle 11, figuro na Hynaisovi sliki „Pomlad“. Na levi zgoraj je narisana klobuk, iz katerega moli listek s Hynaisovim običajnim podpisom, monogram V.H. (Glj sliko 12.). Njegov tovariš Antonín Chitussi (1847—91) je prišel 1879 iz praške akademije v Pariz: postal je znamenit krajinar in predhodnik češkega impresionizma. Rex je bil nemški slikar iz Prage, ki je večinoma živel v Parizu.

H. b. J. Kr!

Paris am 1. Mai 1881.

Abends.

Lieber Herr „Mastar“!

Deine Karte erhielt ich gestern früh ging gleich in die rue Blanche den Leuten deine Adresse zu sagen, aber sie wussten sie bereits —. Zwei Briefe, die den Tag nach deiner Abreise angekommen sind, habe ich ebenfalls sogleich dir nachgeschickt. Die Costüme und Rahmen sind Montags Vormitags expediert worden. H. Rex ist den nächsten Tag früh angekommen und arbeitet bereits an einem grösseren Bilde. Er hat sich sehr heimlich eingerichtet im Atelier sowohl wie im Schlafzimmer. „Der Herbst“ ist angelangt, jetzt arbeite ich noch hie und da so weit ohne Studien geht. —

Sehr gefreut hat's mich das du glücklich angekommen, oder vielmehr, dass dem Bilde nichts geschehen ist, für dich war ja eh nicht gefährlich. Vom Bilde träumte ich sogar dass es ganz durchgerieben angekommen ist — und jetzt ist gut — und damit wäre also das geschäftliche erledigt.

Heute war die Eröffnung des „Salon“ welchen ich in Gesellschaft mit dem Rex angeschaut habe. Deine Bilder hängen im Saale 20 und 24 und zwar des fr. St. Victor im ersteren in der 2ten Reihe gleich beim Eingang, das zweite Bild in der ersten Reihe, beide ziemlich gut placirt und beleuchtet. Das vom Chitussi Sall 6, 2. Reihe. Für uns, die von der wahren Malerei nichts verstehen, wird wohl das Bild von Baudry das bedeutendste sein! Sonst auch viele interessante Sachen doch kein besonders anziehendes Bild. Überhaupt kann ich heute nach den schnellen Überblick, nicht genaueres sagen. Der Brožik ist in „Figaro“ schrecklich verissen worden, mehr als er verdient, obwohl auch die Arbeiten wirklich manches zu wünschen übrig lassen. Der Neger vom Strehser ist herrlich placirt und wird sehr angeschaut — aber von allen dem später velleicht mehr!

Neugierig bin ich wie du in Prag mit den Leuten auskommen wirst? Schreibe doch bald was davon, ebenso ersuche ich dich mir etwas Gerstl zu schicken denn ich verfüge im Momente nicht über sehr viel — kaum für Morgen —.

Sonst nichts neues. Mit dem H. Rex vertragen wir uns ganz gut. Zu Mittag frühstücken wir täglich im alten Kafehause — abends geh ich zum Chitussi, da mir die Mittel nicht erlauben dem Rex Gesellschaft zu leisten. Zur Frau den Hintergrund malen, gehe ich Ende nächster Woche. — Du wohnst also doch beim Pinkas? Wie geht's dir? und dem Bruder Janez? Wie schade, dass wir den Frieden nicht in Salon haben!

Dir in allem was in Prag zu thun hast, viel Glück wünschen „grüasse“ ich dich herzlichst und umarmt dich dein Freund

ŠTEFANOVIČ.

Grüsse meinen Bruder und andere Bekannte! Z panem bohem! Maveta! Französisch zu lernen habe ich noch nicht angefangen, habe „tužur“ viel zu schreiben. Der Fery komt nicht mehr her, noch in's Wirthaus. Also „serbus“! Schreibe bald! Ovbe, ovbe fajfea moja etc. Singst die slowenische Lieder? Na zdar!

8.

Kopije po Mánesu, katere omenja Jurij, je želela Umělecká Beseda v Pragi. Jurij se je ponudil, da napravi kopijo po roudniškem praporu sv. Jurija za 200 gl. s platnom vred, a delo je bilo oddano prihodnje leto Heřmanu (Fr. Žákavec v Umění IV. Praga 1921, str. 397). „Mir“ je Hynaisova kompozicija za stopnišče v Narodnem divadlu. Omenjeni hišnik je bil originalen amater, ki je strastno zbiral slike in bil mnogokrat Hynaisov in Jurijev rešitelj v dnech pomanjkanja.

Paris, 5. Mai 881.

Mein Theuerster!

Ja, ja freilich nehme ich die Malereien nach Manes an, er ist ja mein Liebling — es würde mich ungemein interessiren! Es wäre ja gewiss alles hier in Paris zu machen möglich, nicht war? — und dann ist ja mein Aufenthalt auf Paar Monate wieder gesichert! Thue das möglichste, aber ja nicht allzubillig — no, du weisst schon! Also gewiss!

12. Jurij Šubic, Slikar v pariški delavnici.
Risba. Last Narodnega muzeja.

Mit dem H. Rex komme ich gut aus — mein Gott, du kennst mich ja, dass ich kein stutziger Mensch bin. Hast du die seinigen schon aufgesucht und das Geld behoben? — Thuh das und nütze es aus wie nur möglich — warum sind den die Leute da —!?

Der g'scheidte Fery war heute zum Frühstück zu uns gekommen und bei der Gelegenheit (als wir allein waren) mir die sämtlichen Fehler von dir und mir (freilich nur seiner unfehlbaren Überzeugung nach) aufgetischt — ich begreife nicht dass ich nicht die Geistesgewalt hatte den Kerl zu ohrfeigen, bin halt der alte Troil — hebe es aber auf für's nächstemal. Weiss nicht warum sollte man sich von derlei Individuums was gefallen lassen —!

Sonst alles beim alten. Meinen Brief von vorgestern hast du gewiss schon erhalten, seit der Zeit war ich nicht im Salon und kann dir nichts näheres darüber schreiben. Wie die Bilder aufgehängt sind und dass alles in Ordnung ist habe letzthin bereits erwähnt.

Schade, Schade dass wir wenigstens den kleinen Frieden nicht dorten haben! komme öfters mit dem b. Landschafter zusammen — „olvail“ der alte! Wenig Vergnügen —.

Sonst nichts, gar nichts.

Wegen Geld weiss ich nicht was zu thun, der Hausmeister hat nichts geschickt, werde morgen anklopfen (etwas unangenehm) denn heute Abends schreibe ich den Brief statt hinaus zu gehen — no, villeicht ist das bessere Unterhaltung alls alle hiesige Gesellschaft —? Verdrüsslich bin ich die Tage gar nicht — ich pfeife schon auf alles!

Heute hat mich ein Model von H. Rex ganz zerkratzt — das Luder — mein Gott man unterhält sich wie's eben kommt!

Die Marička habe ich im Salon gesehen. Virginia kommt nicht, überhaupt empfangen wir jetzt nicht alle die anläuten.

Das für heute, Liaber Hynaise schreibe bald wieder, ich werde jede Stunde wieder Nachrichten von dir erwarten!

Schau dass die Sache von Manes bekommst!

Zdravstvuj, spremi moj prisrčni poljub in piši kmalo!

Tvoj

JURIJ.

Pozdrav Janezu! in znancem! (Fortsetzung) „Kak se ti men luštna zdiš, bela je figura Tvoja“ (Schluss folgt).

9.

V osameljenosti piše Jurij pogostejše. Charles Sedelmeyer je bil umetnikar in znan bogataš, tast Vaclava Brožika. Omenjena Munkacsyjeva slika je „Krist pred Pilatom“.

Paris 9. Mai 1881.

Dragi Vojteh!

Ich weiss mich bei Gott nicht mehr zu erinnern, ob ich dir die 100 Frank, die ich 2 Tage nach dem Empfang deines Briefes erhalten habe (vom Hausmeister) bestätigt habe oder nicht — im letzten Falle sei es

hiemit geschehen. Sonst nichts erwählungswehrtes vorgefallen, alles geht den alten Weg — mich wunderts nur dass du von deinen Verhältnissen in Prag nichts schreibst! Warst du schon bei den Rex-ischen — oder nicht? Kannst nicht dem Rex einige Zeilen schreiben als Dank für die Verwendung beim Präses — oder wen — ich habe den Namen vergessen?!

Deine Sache! — das als freundlichen Rath!

Und sonst — wie geht es dir? Schreibe doch gleich nach dem Empfang dieses Briefes! Wie lange gedenkst du noch in Prag zu bleiben? Wie ist mit den Sachen von Manes?

Letztens kamm ein Brief an, wahrscheinlich von dem Eigenthümer der Böhm. Kostüme, welchen ich dir nachgeschickt habe.

Heute kam eine Karte vom Sedelmeyer (Eintrittskarte) zur Besichtigung des Munkatzischen Bildes, welches dorten ausgestellt wird. Ich werde versuchen davon Gebrauch zu machen — dir nützt sie in Prag eh nichts. Morgen gedenke ich zur Frau das Portrait malen zu gehen bis jetzt beschäftigte ich mich zu Hause mit Herbst und meinen Sachen.

„Döss wär“ so bei Leipzig was ich dir heute schreiben wollte, höchstens, wenn ich noch erwähne, dass die Gliederpuppen gleich die ersten Tage deiner Abwesenheit abgeholt worden ist.

Jetzt weiss ich aber wirklich nichts weiters.

Dir alles Gute wünschend, ohne ein „mersi“ dafür zu verlangen, bedauere noch immer die Virginia vom Freund Hynais-e nicht wieder gesehen zu haben! Ebenso bedaure ich auch dass ich nicht von den „jogri“ (Jüngern) bin „ki vse sorte špraha znajo, hiesige „Londssproch“ geht halt ab —! Man findet so viele Ausreden um sie nicht lernen zu müssen. 25 Busserl und viele Gonässe vom Freischwimmer

STEFANOVIČ.

Fortsetzung und Ende: Kak ti mene veseliš.“ Slov. nar. pesem. Pozdrav Janezu in znancem! Sergus! Z panem bohem!

10.

Slavnost, kateri naj bi prisostvoval Hynais, je bila projektirana ob otvoritvi Narodnega divadla. Počasnost „Umělecke Besede“ daje Juriju ponovno povod za urgenco naročila nameravane kopije sv. Jurija.

Paris am 11. Mai 881.

Mittags

Lieber Vojteh!

Heute früh die 50 Fl. erhalten habe sie aber noch nicht umgewechselt, daher genüge dir vorläufig diese Bestättiging. Gleichzeitig meinen schönen Dank dafür!

Den Brief den du beigelegt hast will ich sofort an den Hausmeister abgeben.

Es freut mich dass dir „die Historia“ gelungen ist — no du wirst sie wohl ganz umgeändert haben?

Gut dass du zum H. Rex gegangen bist, es kann dir nicht schaden.

Heute sah ich das Munkacsysche Bild beim Sedelmeyer, es ist sehr gross! und schön. Auf Wunsch der Frau fange ich erst morgen bei ihr zu arbeiten, der Sohn holt mich ab.

Sonst nic novega!

Schreibe bald wieder und mehr mich freut alles was du benachrichtest, besonders da ich aus dem ganzen sehe dass die Situation also gut ausfiel. Wirst den Feierlichkeiten in Prag noch beiwohnen?

Sergus und adija!

Grüsse meinen Bruder Janez und alle die nach mir fragen werden!
Serčni pozdrav in poljub!

Tvoj STEFANOVIČ

akad. Historienmaler u. Malergeselle für Alles
(u. armer Togenburg) pst!

Was ist mit dem Manes?

11.

Jurij pomaga Brožiku pri njegovi sliki „Hus pred koncilom v Kostnici“, ki se nahaja sedaj v posvetovalnici starega praškega magistrata. Z „mertvo podgano“ je mišljen znani kabaret „Rat mort“ na Montmartru.

Paris 4. Juli 1881.

Liebster Freund!

Entschuldige, dass ich mit der Antwort auf deinen Brief so lange gewartet habe — du kennst ja meine Faulheit!

Es gibt eigentlich auch gar nichts neues. Ich habe Gott sei dank schon vor einer Woche beim Brožik angefangen und gehe jeden Tag so circa 8½ Uhr früh auf die andere Seite, arbeite dorten den ganzen Tag allein. Abends speise ich dann auf dem Rückwege mit dem Chitussi, der sich übrigens diese Tage ganz glücklich fühlt infolge der Raufereien in Prag für das glorreiche Vaterland. Der Brožik besuchte mich nur ein Paar mal, da ich vorläufig nicht einmal mit der Zeichnung fertig bin. — Zu Hause alles in der schönsten Ordnung nur bedauerungswerth dass das angenehme Atelier leer steht. In unserm Viertel halte ich mich jetzt wenig auf, höchstens wenn ich abends mir einen „Malaga“ bei „mertvi podgani“ zur Gemüthe führe. An dich ist kein Brief angekommen, ausser ein Paar Einladungen zur „Beseda“ von deinen Landsleuten die diese Tage einmal den Hussfeier halten werden.

Wie ich eben vernehme so ist gestern der Dr. Engel hier angekommen, der aber schon morgen abreist. Der Strömel ist auch schon fort. Sonst alles beim alten. —

Sehr neugierig bin ich, wie lange du noch in Prag bleiben gedenkst und wie es dir überhaupt geht!?

Schreibe doch bald wieder!

Du hast doch hoffentlich noch keinen Deutschen durchgeprügelt?
Wie gehts' dem Janez?

Bald Nachrichten von dir erwartend, grüsse und küsse dich tausendmal
dein

JURIJ.

Die Wäsche bezahlt, die Verhältnisse im allgemeinen mittelmässig
nächstens willeicht mehr. Schreibe bald!

Zdravstvuj!

12.

Osamljenost in neljubo delo za drugega mojstra ustvarjata pri
Juriju slabo razpoloženje, čigar izliv je to pismo.

Paris 9. Juli 881.

Theuerster Freund!

Gestern abends erhielt ich deinen Brief, den du gewiss dem Inhalte
nach vor dem Empfange des meinigen geschrieben hast. Heute letztens
wirst du ihn schon erhalten haben und alles erfahren was ich dir zu schrei-
ben hatte. Es ist alles gleich 0. Das ganze Leben ist so eintönig hier —
zum davon laufen! Ich habe aber jetzt ausser dem Chitussi schon gar keine
Gesellschaft und der ist alleweil fad — immer altes Pech. — Man könnte
vielen sagen aber schreiben lässt sich nicht.

Ich bin sehr fleissig beim Brožik, immer allein fahre in der Frühe
mit dem „Odeon“ bis zum Place Justice und Abends kehre ich zu Fuss
nach heim.

Heute Abends wollte ich allein sein und dinirte im restaurant Fontaine,
wo mich der H. Noël von der Gasse aus sah und besuchte. Brožik reist in
5 Tagen aufs Land, ich werde mit der Arbeit in circa 10 Tagen fertig werden.

Sonst alles beim alten — ich gesund, schneide nach meiner Gewohn-
heit alleweil die Gesichter und fluche die ganze Welt, wenn mir irgend
eine Kleinigkeit nicht recht ist, so z. B. ein compl. Omnibus in der Früh
oder das Begegnen der deutschen H... —

Wie geht's dir? Wann kommst? Schreibe bald wieder! Warum schreibt
mir der Janez nicht?!

Grüsse ihn!

Deiner Antwort bald entgegensehend grüsst und küsst dich der alte
Freischwimmer STEFANOVIČ.

Zum Hussfeier hast eine Einladung — willst nicht kommen? Prote-
stant! Z pan. bohem!

13.

V Hynaisovi odsotnosti je Jurij urejeval njegove pariške za-
deve, ki so se tikale dela, računov in slik. V pismu sporoča, da je
pri Brožiku delo dokončal in da se je preselil v Place Pigalle 11,

kjer se nahaja Hynaisova delavnica, za časa gospodarjeve odsotnosti popolnoma prepuščena Juriju.

Paris 29. 7. 881.

Liebster Freund Hynais-ličku!

Deinen Brief (den kurzen) vom Hausmeister No 8 erhalten, die 2 Bilder u. zw. „Die Mildtätigkeit“ und Mildtätigkeit No. 2. — „die Anna“ an denselben ausgefolgt. Dass deine Bilder noch im Salon waren, davon wird dir der Hausmeister genau berichtet haben, ich verstand ihn nicht genau, wie und was.

Meine Wenigkeit befindet sich schon die ganze Woche in der Malerfabrik Place Pigalle 11. und macht nicht viel, von wegen allzugrosser Hitze und der alten Krankheit „F---heit“. Diese Tage wollte ich die begonnene Studie nach der krankgemeinten Sau vollenden, brachte aber nicht dazu — es ist nicht leicht einen guten Kopf zu malen — wer hätt' das geglaubt — und es ist doch verflucht wahr — aber viele glaubens noch jetzt nicht —!

Das Leben ist fad, zum Hinwerden — keine Gesellschaft keine Zerstreuung — und nicht einmal Glück bei den Studien —.

Mit Geld kam ich bis jetzt gut aus, habe sogar einige Schulden bezahlt — jedoch niemals zu viel aufgehaut, da es doch nicht so glänzend ist.

Der Herr Brožik ist schon einige Wochen auf dem Lande — ich erwarte ihn diese Tage, damit ich erfahre wie er mit der Arbeit zufrieden sein wird, und was ich noch bekommen werde.

Hr. Chitussi ist allweil in Paris, aus bekannten Gründen. Der Freischwimmer immer gesund doch nicht immer guter Laune — du kennst ja den alten Verdrüsslichen!

Bože moj! wer ist denn immer zufrieden?!

Ernstens weiss ich nichts zu schreiben mehr und ein guter Witz fällt mir nicht ein — infolgedessen beginnt der Schluss meines werthen Schreibens vom 29. 7.! Schau, dass du fertig wirst, verlange Geld und komme zurück, es ist hier doch gewiss trotz allen schwarzen Seiten lustiger als in Prag!

Lebe wohl und schreibe bald aber ein bischen mehr und erfreue damit den faden Brummler der dich unzähligemale grüsst:

dein

STEFANOVIČ

Dem Janez meine schönsten Grüsse! Warum schreibt er nicht? Dass der Paul St. Victor gestorben ist, hast gewiss gelesen.

14.

Hynais je imel namen, razstaviti svoja praška dela tudi na Dunaju, a je imel pomisleke zaradi češke javnosti in vprašuje Jurija za svèt. 21. avg. 1889 je pogorela skoraj dovršena stavba Narodnega divadla in poškodovala tudi slikarski dekor. Jurijevo poročilo o njegovem delu je zgovorna slika njegovih neugodnih razmer.

15. Juriš Šubic, Parižanka.
Perorisba. Last Narodnega muzeja.

Paris 2. sept. 881.

Lieber Hynais!

Wegen der Ausstellung deiner Arbeiten in Wien, weiss ich wirklich nichts zu rathen — wenn die Stimmung der Leute in Prag nicht anders ist als im Winter und Frühjahr (in den Eriefen an dich) so wäre es entschieden besser, du thätest es nicht — da aber möglicherweise für dich vom Nutzen sein könnte, dich in Wien sehen zu lassen, so würde ich an deiner Stelle ruhig die Meinung von massgebenden prager Herrn zu erfahren suchen und dann demgemäss handeln — nur sich nicht überstürzen!

Das wäre ein Rath, mehr kann ich nicht sagen, da mir die Verhältnisse zu wenig bekannt sind — besonders nach dem Brande des Theaters.

— — — — —
Ich arbeite jetzt in deinem Atelier eine kleine kopie des brož. Columbus nach einer Photographie. Für Modelle habe ich keine Mittel um sie halten zu können und warte auch lieber, bis du kommst, dass wir dann zusammen was machen. Es geht mir so schwer mit malen. Der Brožik ist noch immer in Tré port, kommt Ende dieses Monats nach Paris zurück. —

Deine Bitte oder vielmehr deinen Wunsch dem Hausmeister die Bedienung zu bezahlen, konnte ich bis jetzt nicht erfüllen da ich kaum für täglich Ausgaben besitze, und wegen vielerlei Zahlung bis jetzt nichts auf die Seite legen konnte. Will aber zahlen sobald es möglich wird — fürchte dich nicht wegen verdriesslichkeiten — im gegentheile, die Leute sind sehr freundlich mit mir, gab auch immer was kleines zu verdienen, sei also was das anbelangt ganz unbesorgt, die Leute sind freundlicher als je! Ich verstehe schon umzugehen! — Also sobald es mir möglich, begleiche ich die Rechnung, habe sie schon verlangt vor einigen Tagen aber noch nicht erhalten.

Vorgestern gab ich 20 Fr. für deine Steuer, die man schon scharf verlangt hat, sonst keine besondere Vorfälle im Hause. — Entschuldige dass ich dir den obigen Wunsch nicht bis heute erfüllen konnte — ich werde die ganze Lage dir genau erklären, wenn du zurück kommen wirst.

Wie lange gedenkst du noch dorten zu verweilen — wann kommst du nach Paris??! Schreibe doch was davon! Hier haben wir bestialisch kalt, wie im November, der Tag immer kürzer, die Abende fader oder theurer (nach dem Vermögen zu bemessen). Sei so gut schreibe was und bald, hoffentlich wirst du schon in 10 Tagen hier sein. Komme also bald, bis damals sei mir aber unzählgemale gegrüsst und geküsst

dein treuer

JURIJ.

15.

Hynais se je vrnil po prvem praškem bivanju v Pariz, kjer je čakal naročila za praško gledališko zaveso. Jurij se nahaja v septembru v Ouezy (dep. Calvados), kamor ga je povabila družina Desrivières na oddih.

Ouezy 15. sept. 82.

Liebster Freund!

Meinen schönsten Dank, dass du beim H. Rex mich entschuldigst, ebenso für die Grüsse vom Karbowsky und Ferry. Ich bitte dich bemühe dich einmal, je früher desto besser zur öster. Gesandtschaft mit dem bei liegenden Briefe — sage dass ich auf Studienreise bin und dich ersuchte nachzufragen was es gibt — es ist eh' nichts anderes als das Militärpass, jedoch ist besser dass man nicht zu lange auf sich warten lässt.

Hat der H. Weiss nicht gesagt was er für mich zu thun hat? Ich befinde mich hier sehr wohl, die Leute sind mit mir zufrieden und sehr gut. Auf die Jagd gehen wir nicht der H. Gabriel hat nichts mit — dafür wird aber fleissig gearbeitet, — habe zwar bis jetzt nichts ganz gutes gemacht, bin aber doch auch nicht ganz unzufrieden. Wie ich schon geschrieben, ist die Gegend hier ausserordentlich reizend, nur ein bischen „zima“ ist schon!

Man erwartet dich immer wenigstens auf 2—3 Tage — vielleicht wäre es nicht „bet“ wenn du kämest, du möchtest dich doch besser holen als in Bas-Medon und mit 50 Fr. kommst du aus. Auf lange habe ich schon

14. Jurij Šubic, Načrt iz pariške dobe.
Lavirana perorisba. Last Narodnega muzeja.

gesagt dass du nicht kommen kannst — aber 2, 3 oder 4 Tage glaube ich möchte den Leuten wahren Vergnügen machen und dir auch „enfin“! Schreibe darüber in nächsten Briefe!

Sonst weiss ich nicht viel zu schreiben, bin schon müde und gehe schlafen. Nächstens mehr. Für Wien hast recht gethan. Grüsse alle von welchen du weisst das mir theuer sind!

Von Prag noch keine Antwort? Dir mein bester unzählige Grüsse und Küsse!

vom

RRRROBUSSSSTI

geb. JOUBITZ.

Grüsse beiden Hausmeisterchen und Mamsele Marie!

16.

V Ouezy, kjer je mnogo studiral po naravi, je Jurij močnejše občutil zavirajočo lastnost pariškega dela po delavnicah; v tem pismu izpove svoj umetnostni nazor brez programatičnih besed, a jasno in elementarno. Sam pravi, da je njegova lastna sodba stroga, in res je v njegovi zapuščini komaj kaka skica iz tega časa.

Ouezy 26. Sept. 1882.

Mein lieber Hynais!

Das Büchlein bei der Botschaft hast schon gewiss abgeholt, so wie du mir geschrieben, deswegen will ich darüber nicht mehr Worte verlieren.

Weiss noch immer nicht, wann ich zurück kommen werde, die Leute haben mich hier gerne und ich bin froh, dass mir nicht notwendig ist in Paris mit leeren Taschen so wie ein scheuer Hund sich herum zu treiben. Wenigstens eine Woche bleibe ich noch sicher hier. Du kannst dir leicht vorstellen, was für Leben habe ich an Seite der Frau und des Gabriels — es geht aber doch — und bei Gott, ich bin glücklich, dass ich gewisse Gesichter nicht jeden Augenblick sehen muss —.

Von der Arbeit kann ich dir nicht viel berichten, erstens ist hier immer Regen und Kälte, kurz schlechtes Wetter — zweitens bin ich fast gezwungen viel mit den Leuten zusammen zu sein und drittens fällt mir das nothwendigste Geld um zu Hause Modelle halten zu können und viertens ist ja das Studium der Landschaft und der Natur für mich ganz was anderes als für gewisse Grössen von unseren Bekannten, die das gar so los haben —! Herr Gott wenn ich vor der schönen Natur sitze, wie kann ich von einer Gruppe von zehn Bäumen neune auslassen oder einen grünen Ton hineinschmieren — was ist den reizender als eben die Details, die Mannigfaltigkeit der Formen, der Beleuchtung etc — was nutzt mir eine Studie, ähnlich als die achjährigen Buben die Häuser und Bäume machen — das kann ich auch zu Hause machen ohne Natur —!

Du wirst fluchen — mein Bester, nicht zu schnell — ich habe doch gearbeitet und mit Freude, dass ich dir nichts gutes anmelden kann, ist

die angeführte Anschauung und der strenge Urteil von mir selbst. — Ich bin doch zufriedener mit mir selbst, als gewöhnlich — dass ich nicht Wunder wirken kann wird mir jeder verzeihen, aber ich würde mir selbst nicht verzeihen wenn ich die Kunst als eine Hurre betrachten möchte, wie der Feuerbach sagte. Wenn mir der Weg nicht verhindert wird, ich will den richtigen gehen und wenn ich einmal was mache so muss es Kunst sein — oder lieber niemals was!

Soll der Herr Kühl schon in Paris sein so schreibe mir das und richte ihm eine Grösse aus!

Mein Bruder Janez und Tine malen in einer Kirche bei Fiume. Paul ist beim Wolf in Laibach. Das wäre alles was ich heute schreiben wollte, wenn du bald antwortest so wird mich sehr freuen! Was ist mit Prager Arbeiten? Weissst du ob der H. Brožik sein Auftrag bekam? Schaut sonst was aus? Wie weit bist du?

Ich habe immer Sorgen für den Winter — e, es wird sich schon was finden. An alle Bekannten meine Grösse am schönsten grüsst und küsst aber dich dein

treuer JURIJ.

17.

V pismu omenjeni Kühl je neki draždanski agent, ki je naročil pri Juriju kopije za saškega kralja. Očividno Hynais ni bil posebno vesel Jurijeve izvajanj v prejšnjem pismu: tem večjo vrednost do biva samostojnost njegovih misli.

Quezy 4. Okt. 82.

Liebster Freund Hynais!

Bin noch immer hier und weiss noch gar nicht wann ich abreisen werde. Die Leute haben mich gerne und ich selber bin gewissermassen mit hiesigen Aufenthalt zufrieden. Vorläufig gedenke ich mindestens noch diese Woche hier zu verbleiben, höchst wahrscheinlich auch noch die ersten Tage nächster Woche, wenn nichts dazwischen kommt!

Vergesse nicht mir zu berichten wenn schon der Herr Kühl in Paris ist, ich möchte ihm schreiben in Geldangelegenheiten — und sonst auch, denn ich bin sehr neugierig ob der König die Kopie acceptiert hat oder nicht.

Berichte mir auch ob sonst was neues, was mir angeht!

Vor hier aus weiss ich dir wirklich nicht viel zu schreiben, höchstens möchte ich wieder unreife und unnütze Ideen und Anschauungen sagen, die man vielleicht kaum verstehen kann und zu verschieden zum Auslegen sind — so wie im letzten Briefe — lieber nichts. Ich kann das nicht deutlich schreiben was ich fühle. — Für den Weg zur Botschaft bin ich dir sehr verpflichtet und sage dir hiemit meinen besten Dank!

Bist du mit deinen Bildern schon weit? Was machst überhaupt? Schreibe mir bald wieder ich werde mit Sehnsucht deinen Brief erwarten! Wenn du zum Rex kommst grösse ihn und Sie, ich werde Ihnen diese Tage schon wieder schreiben.

Das Wetter ist hier sehr variabl, meistens Regen, doch nicht sehr kalt so dass man noch ganz gut auf dem Lande aushalten kann.

Meinen Freunden und Bekannten richte meine Grüsse aus!

Herrn Nel grüsse ebenfalls und ich danke ihm für seinen Gruss! Am schönsten grüsst und küsst dich aber, der alte Jurij, mit dem herzlichsten Wunsch bald wieder bei dir zu sein!

Servus!

Dein

G. SUBIC.

(Dalje prihodnjič.)

Narodna galerija.

Sedmi redni občni zbor Narodne galerije se je vršil 26. marca l. l. v Narodnem domu v Ljubljani v smislu § 8. društvenih pravil. Predsednik I v a n Z o r m a n se je najprej spominjal umrle slovenske umetnice Ivane Kobilce, ki je bila odbornica Narodne galerije; navzoči so počastili njen spomin. Po čitanju in odobritvi zapisnika 6. rednega občnega zbora je predsednik poročal o delovanju društvenega odbora v preteklem poslovnem letu in podal načrt dela v bodočnosti. Glavna naloga odbora je bila ureditev novega sedeža Narodne galerije v ljubljanskem Narodnem domu. Potrebne adaptacije bi mogle biti izvršene že v preteklem poslovnem letu, a zaradi vloženih protestov se je moralo delo preložiti na letošnje leto. Ker je sedaj razmerje Narodne galerije do posestnika stavbe končno-veljavno rešeno, je bil napravljen generalni načrt za adaptacije, ki se pa z ozirom na splošno gmotno stanje in z ozirom na vzdrževanje bodoče Galerije ne bo izvršil v popolnem obsegu. Odbor se je odločil za minimalni program, ki bo veljal okoli 700.000 Din in bo izvršen tako, da se bodo kasneje potrebne adaptacije mogle vsak čas izvršiti. Za zbirko Narodne galerije, ki bo združila svojo posest, umetnostne zbirke Narodnega muzeja, mestne občine, knezoškofijskega muzeja in nekatera zasebna posojila v historično galerijo slovenske umetnosti, so določeni prostori v prvem nadstropju Narodnega doma. Za razstavne namene bo adaptirano stopnjišče, velika dvorana in trakt ob Bleiweisovi cesti, ki dobi stropno luč. Del trakta ob Tomanovi ulici je določen za grafično zbirko, drugi del za upravne prostore. S temi prostori bo za sedaj zadoščeno potrebam razpoložljivih zbirk, pozneje pa bo treba najti sredstva za prizidek. Sredstva za projektirana dela se bodo nabrala potom javnih zbirk, ki bodo morale prinesiti kritje adaptacijskih del in še najmanj 1.000.000 Din kot fond za vzdrževanje in spopolnjevanje Narodne galerije. V ta namen je izdala galerija skupno z znanstvenimi društvi, ki na njeno pobudo snujejo Akademijo znanosti in umetnosti, od reprezentantov slovenskega naroda podpisan proglas. Doslej še ni pričakovanih uspehov, pač pa so razne institucije obljubile prispevke, ki bodo skoraj krili stroške za adaptacijo Narodnega doma. Podrobna zbirka se bo iz-

vedla tekom leta. Narodna galerija je kupila v Parizu zbirko odливkov antične plastike, ki se bo v nekaj letih spopolnila v popolni muzej svetovne plastike, kar bo našim šolam in izobražencem sploh v korist. Predsednik naznani, da se bo vršila 9. maja t. l. svečana prireditev v korist fonda za Akademijo in Galerijo, nakar se zahvali petim novim ustanovnikom, posojevalcem slik za Groharjevo razstavo in denarnim zavodom, ki so Galerijo podpirali.

Društveni tajnik dr. Izidor Cankar poroča, da je imel odbor 15 sej in mnogo sestankov raznih odsekov. Zelo številna korespondenca se je tikala razstav, razgovorov glede Narodnega doma, osnovanja Akademije, nabiralne akcije; razen tega je bilo razposlanih 4000 prospektov. Narodna galerija je sama priredila dve razstavi: Groharjevo (obisk 1144) in razstavo francoske grafike 17. in 18. stol. (obisk 405); v Jakopičevem paviljonu se je vršilo razen tega še sedem razstav: Trstenjak, Hilbert-Štoviček, Tomerlin, Srednja tehniška šola, Gorup-Jakac, Srečko Magolič star. in ml., Udruženje likovnih umetnikov. Članov je imela Narodna galerija: rednih 81 (lani 54), podpornih 2885 (lani 114), ustanovnih 72 (lani 67). Narodna galerija je pobudila idejo Akademije, da bi svoji instituciji zagotovila trajno znanstveno podlago in zato je sedaj v najtesnejši zvezi s predstavniki društva za humanistične vede, ki je jedro enega razreda bodoče akademije.

Blagajniško poročilo društvenega blagajnika dr. Josipa Regalija je sestavljeno za dobo od 12. dec. 1925 do 28. febr. 1927. Iz zelo obširnega ekspezeja, ki je v mnogih podrobnostih verna slika društvene agilnosti, posnemamo, da znaša stavbni fond 571.000 Din, da se je torej zmanjšal za 50.000 Din, ki so bili potrebni za nakup gliptoteke. Razstave so bile zaradi starih, še nepravilnih računov neznatno pasivne, pomenijo pa za naše kulturno življenje zelo važno postavko. Jakopičev paviljon je potreben zelo temeljitega popravila, ker je bil dolgo časa zanemarjen. Mestna občina ljubljanska pa tega gotovo ne bo hotela izvršiti na lastne stroške. Med stroški so navedeni izdatki za nakupe, pisarniški in tiskarski stroški, med dohodki pa podpore denarnih zavodov, ki nikakor niso primerni kulturnemu pomenu Narodne galerije, ker znašajo skupaj le 9485 Din.

O zbirkah je poročal varih dr. Fr. Mesesnel. Koncem januarja 1927 se je izvršila preselitev zbirk iz Kresije v Narodni dom, kjer je zbirka sedaj magacinirana in začasno nepristopna. Tekom leta bo nanovo katalogizirana. Novih del je pridobila Narodna galerija 15 in sicer: Jožef Tominc, Sv. Lucija in Portret slikarjevega očeta (olje); Ivan Grohar, Krompir (tuš), Sv. Ciril in Metod (olje) in Portret Vatroslava Holza (olje); Fran Kralj, Družinski portret (olje); Maksim Gaspari, Božič (olje); Miha Maleš, Žalostna Marija (monotipija); Lojze Dolinar, Sfinga (bron); Božidar Jakac, Novo mesto in Oblačna krajina (pastela); G. A. Kos, Mož s papigo (olje); Domicijan Serajnik, Očetov portret (olje); Ivan Frankè, Motiv iz Karavank (olje). Zbirka se sistematično fotografira; sestavil se je odsek, ki naj označi galerijski zbirki potrebne umetnine.

Občni zbor je poročila odobril in dal odboru na predlog revizorja, viš. knjigovodje Frana Pretnarja, absolutorij. Nato je bil za predsednika zopet izvoljen Ivan Zorman, odbor pa se je konstituiral tako-le: podpredsednika msgr. Viktor Steska in dr. Izidor Cankar, tajnik in varih dr. Fr. Mesesnel, blagajnik Fran Pretnar, odborniki Matej Sternen, dr. Francè Stelè, dr. Josip Regali, ing. Vladimir Šubic, prof. Božidar Jakac, Fran Vesel in dr. Josip Mal. Za revizorja sta bila izvoljena dr. Ladislav Lajovic in V. M. Zalar. Na predlog Frana Pretnarja je občni izrekel predsedniku in nekaterim odbornikom posebno zahvalo, nakar je bil občni zbor zaključen.

Sedmi redni občni zbor Narodne galerije, ki je stal na pragu izvršitve velikih načrtov, dozorelih v skoraj desetletni intenzivni pripravi, je bil prava manifestacija smotrenega in tihega kulturnega dela. V času, ki mu je sledil, je mogoče beležiti nekaj lepih prispevkov za uresničenje ene naših najvišjih narodnih potreb, Narodne galerije slovenske likovne umetnosti.

Fr. Mesesnel.

Umetnostno-zgodovinsko društvo.

Mesto odstopivšega društvenega predsednika dr. Franca Vidica, ki se je preselil iz Ljubljane, je vodil 7. redni občni zbor Umetnostno-zgodovinskega društva dne 21. marca 1927, podpredsednik msgr. V. Steska. V pozdravnem nagovoru je kratko očrtal delovanje društva v preteklem poslovnem letu; končan je šesti letnik „Zbornika za umetnostno zgodovino“, v kratkem bo dovršen prvi del del Topografije umetnostnih spomenikov v Sloveniji, dr. Fr. Steleta „Kamniški okraj“. Društvo je prirejalo izlete po Sloveniji in daljši izlet v Francijo ter absolviralo svoj 4. cikel strokovnih predavanj. Da se je vse to moglo izvršiti, je omogočilo marljivo članstvo in nekateri dobrotniki društva, katerim izreče podpredsednik toplo zahvalo.

V tajniškem poročilu je naznanil dr. Fr. Mesesnel, da je imelo društvo v preteklem poslovnem letu 655 članov, ki so obenem naročniki „Zbornika“. Revija se je zamenjavala s petindvajsetimi domačimi in tujimi znanstvenimi publikacijami. Število članstva je v zadnjem času precej napredovalo, a še vedno ni dovolj veliko, da bi moglo s svojimi prispevki kriti izdatke za revijo. Blagajnik msgr. V. Steska je poročal o finančnem stanju društva, ki je imelo sicer znatne dohodke, a tudi velike izdatke, tako, da bo komaj doseženo ravnotežje v letnem računu.

Dr. Izidor Cankar je podal poročilo „Zbornikovega“ uredništva in se zahvalil članstvu, sotrudnikom in souredniku za zvesto podporo, ki omogoča naši edini umetnostni reviji dostojno izhajanje.

Občni zbor je odobril poročila in prešel k volitvam. Izvoljen je bil ves dosedanji odbor, mesto odstopivšega dr. Fr. Vidica pa

dr. Balduin Saria, univerzitetni profesor v Ljubljani. Dr. Ivan Černe je predlagal zahvalo dosedanjemu predsedniku, ki je bila soglasno sprejeta; med velikim odobravanjem se je nato zahvalil msgr. V. Steska zvesti dobrotnici društva, gospe Fernandi Majaronovi.

Pri slučajnostih je bil na predlog drja. Fr. Steleta sklenjen program letošnjih izletov po Sloveniji; za daljši izlet so se odločili zborovalci na predlog drja. Fr. Mesesnela, da obišejo Prago, Kutno Horo, Kolín in Karlův Tyn. Izlet naj bi se vršil v začetku septembra. Na poziv drja. Izidorja Cankarja se je nato sestavil iz članic društva damski odsek, ki bo organiziral nabiranje prispevkov za Akademijo znanosti in umetnosti ter za Narodno galerijo.

Na prvi odborovi seji, ki se je vršila 31. marca se je odbor konstituiral tako-le: predsednik msgr. Viktor Steska, podpredsednik prof. Matej Sternen, tajnik dr. Fr. Mesesnel, blagajnik msgr. Viktor Steska, odborniki dr. B. Starè, dr. Izidor Cankar, dr. Fr. Stelè in dr. Balduin Saria. Fr. Mesesnel.

Varstvo spomenikov.

(Od 1. I. do 1. III. 1927).

Poroča konservator dr. Francè Stelè).

Diletantje pri izvrševanju cerkvenih naročil. Na podlagi opozoril od več strani, da se je močno razpaslo nekontrolirano izvrševanje cerkvenih del, slikarij in restavracij, katere se pogosto poverjajo celo diletantom, je konservator zaprosil ljubljanski knezoškofijski ordinarijat, da ponovno opozori cerkvene uprave na tozadevne predpise. Neposredni rezultat te mere je povoljen.

Ljubljana, izvoz Langusovih portretov. Jožef Gressel-Baraga z Dunaja je zaprosil za izvozno dovoljenje za tri portrete, ki so njegova last in se nahajajo v Ljubljani deponirani. Konservator se je izrekel proti izvoznemu dovoljenju, ker gre za tri kulturnozgodovinske in deloma tudi umetnostnozgodovinsko važne portrete Mat. Langusa in sicer:

1. Skupinski portret rodbine Gressel-Baraga v pokrajini z gradom Trebnje v ozadiju; velikost 150 × 185 cm. Signatura: M. LANGUS PINXIT 1824. Ta slika je eden največjih in najzanimivejših Langusovih portretov (skupina oseb skoro naravne velikosti v pokrajini), ki obenem prav dobro označuje njegov način po povratku z Dunaja, predno je odšel v Italijo.

2. Portret poznejšega škofa Friderika Barage; doprsna, nesignirana, a nedvomno Langusova slika. Velikost 40 × 65 cm. Na hrbtu zapisek z Baragovo roko: Dein Dich liebender Bruder Fridrich Baraga am 29. Okt. 1850. s čemer je dan terminus ante quem je slika nastala.

3. Portret Baragove sestre Toni, poročene Hoeffern-Saalfeld. Velikost ista kot pri bratu. Langusovo avtorstvo nedvomno. Portretirana

vzbuja literarnozgovinski interes, ker je bila neki čas v ozkih zvezah z Matijo Čopom. (Prim. članek o M. Čopu v Biogr. leksikonu).

Ljubljana, izvoz Karingerjeve Madone. Gospè Jenny Karinger na Dunaju se je dovolil izvoz slike Marija z detetom v naročju, do pasu, nahajajoče se v Ljubljani, ker slika ni vzbujala posebnega umetniškega zanimanja. Kot protiuslugo državi za to dovoljenje je g. Karinger podarila Narodnemu muzeju sliko, pl. o., predstavljačo pokrajino s pogledom od severnega konca Mengša proti Kamniku, Križu in Kamniškim planinam.

Ljubljana, izvoz Stroyevih portretov. Po smrti Jakobine Kastner, stanujoče na Dvornem trgu v Ljubljani, so sorodniki, bivajoči v italijanski Sloveniji, poskusili nekontrolirano izvoziti dva Stroyeva portreta, katerih eden je za Ljubljano tudi kulturnozgodovinsko zanimiv in sicer: 1. Podobo Marije Ludovike Fridrich roj. Bernbacher, pl. o., 105 × 85 cm. 2. Podobo Ignacija Bernbacherja, pl. o., 99 × 79 cm. Vpodobljeni je bil ustanovitelj takozvane „male šole“ pri sv. Florijanu v Ljubljani. Na sliki drži v roki načrt te šole. — Izvoz je bil preprečen.

Štrukljeva vas pri Cerknici, cerkev, restavracija oltarjev. Vsi trije oltarji so nastali skupno v 1. polovici XVII. stoletja, sredi XVIII. stoletja je bila njih oblika spremenjena, ker so prvotne nizke nastavke razširili na strani in višino potom vstavkov, ki so jih maskirali s takrat moderno rokokooornamentiko. Prvotni deli so prav lepi primeri rezbarske in pozlatarske obrti svoje dobe in so še deloma ohranili prvotno polihromacijo. Oltarji so deloma črvi, barva je močno odpadla, vendar se da z njih restavracijo doseči še prav lep efekt. Konservator predlaga napo:itev proti črvom, dostavljenje manjkajočih delov ornamentike in kipov in novo barvanje in zlatenje v prvotnem smislu in obsegu. Za vzor naj služi polihromacija prvotnih delov oltarjev. Delo naj izvrši zanesljiv, v takem delu izvežban obrtnik. Prošnja občine na Ministrstvo ver za podporo je bila priporočena v ugodno rešitev, ker gre za ohranitev dokaj pomembne stare cerkvene opreme.

KNJIŽEVNOST.

Antonín Matějček: Velislavova bible a její místo ve vývoji knižní ilustrace gotické. Praha, J. Štern, 1926.

Velislavovo biblijo, ki se hrani v Lobkovicovi knjižnici v Pragi, je izdal že l. 1871. E. Vocel z za takrat dosti dobrimi reprodukcijami. Napredek moderne umetnostnozgodovinske znanosti pa jo je postavil v čisto novo luč in da se njen pomen prav osvetli, je bilo potrebno, da se z novimi, popolnejšimi pripomočki na novo izdajo tudi njene ilustracije. To je bil povod,

da se je znani češki umetnostni zgodovinar A. Matějček lotil dela, zadevo nanovo prestudiral in v pričujočem delu podal bogati plod svojih raziskavanj.

Matějček podaja najprej opis rokopisa, posebno njegovih ilustracij in njihov stilistični in ikonografski razbor. V drugem poglavju sledi pregled in presoja vsega, kar je bilo do sedaj v njem pisanega. V prihodnjih treh poglavjih oriše razvoj ilustrirane biblije v 2. pol. XIII. in 1. pol. XIV. stol. in razmerje Velislavove biblije do tega razvoja, dalje opredeli njeno razmerje do ilustracij apokalipse ter za-

sleduje razvoj perorisne ilustracije v srednjem veku. Podrobno se peča z razvojem knjižne ilustracije v Srednji Evropi, posebno v Nemčiji in njenim razmerjem do razvoja francoske ilustracije, ki je bil vodiven pri postanku novega gotskega sloga. V šestem poglavju uvrsti Velislavovo biblijo v splošni umetniški okvir takratne dobe, posebno češki. V sedmem poglavju razpravlja o razmerju stenskega slikarstva do knjižnega in poda sumaričen pregled češkega stenskega slikarstva v 1. pol. XIV. stol. Na podlagi teh uvrstitev se mu posreči, da to delo umetnostnozgodovinsko kar najpopolneje opredeli.

Drugi del knjige obsega dobre reprodukcije ilustracij Velislavove biblije.

To temeljito delo, ki podaja mnogo več kot bi pričakovali po naslovu, nam je izredno dobrodošlo, ker je posnelo vse rezultate o razvoju sloga knjižne ilustracije v dobi zgodnje gotike in je važen prispevek za pojasnitev postanka novega sloga v srednji Evropi, posebej na Češkem, ter o vlogi francoske umetnosti pri tem procesu. Obenem pa postavi v jasnejšo luč celo vrsto čeških spomenikov stenskega in knjižnega slikarstva.

Fr. Stelè.

RAZNO.

Janez Jurij Major.

O tem slikarju 18. stoletja piše Ivan pl. Kukuljevič v svojem Slovníku na 235. strani: „Major Ivan Juraj rodio se koncem 17. veka na slovenskoj granici Furlanske. Kao putnik dodje slučajno u Česku, gdje se u Jičínu nastani i kao slikar na toliko se proglasi, da su ga usporedjivali s istim Petrom Ivanom Brandelom, slavnim tadašnjim češkim slikarom. Iz žalosti, što mu je njegov najbolji učenik Ignac Raab otišao medju Ježuvite, umro je godine 1744. Od njegovih delah, koja znatija je slika sv. Ivana Nepomuka, što je za župnu crkvu u Brandeisu načinio. Izvori: Saller, Topographie von Böhmen, Königgrätzer Kreis pag. 215. — Neue Bibliothek der schönen Wissenschaften und Künste, B. 20, St. 1, S. 150.“ — Jaroslav Schaller omenja v XV. delu svoje Topographie des Königreichs Böhmen etc., kjer obravnava Kralovograbsko okrožje, na strani 225

pod geslom Allodialherrschaft Brandeis: „2) Die Pfarrkirche unter dem Namen der Himmelfahrt Christi, darin ein prächtiges Gemälde des heil. Johann von Nepomuk von dem berühmten Maler Major...“. V zbirki Neue bibliothek der schönen Wissenschaften und der freyen Künste, zwanzigsten Bandes erstes Stück, Lipsko 1776, bremo v članku VII. Fortsetzung der Nachrichten von böhmischen Künstlern, meistens Ausländer, na str. 150: „Johann Georg Major, aus Friaul gebürtig, ließ sich zu Gitschin in Böhmen häuslich nieder, und malte so gut als Brandel. Er starb 1744 aus Verdruff, daß sein Schüller in den Jesuitenorden getreten war.“

Dieser hieß Ignatz Raab, zu Negnitz im Königsgrätzer Kreise 1715 geboren, ward von Major adoptiert, und als sein Kind gehalten. Kaum aber hatte er ihn so geschickt gemacht, daß er ihn zu allen brauchen konnte, so gieng er 1744 ins Kloster, allwo er auch hernach, als Frater, sehr viel gemalt hat, zumal er sehr geschwind arbeitete. Er hat einen andern Schüller, der auch Frater ist, herangezogen, welcher Kramolin heißt, und eben so geschwind, als Raab malet.“

Kukuljevič vsaj drugega vira ni izžrpal. Uporabljal je za Majorjevo biografijo vir, katerega ni citiral, namreč G. J. Dlabaczev Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien (Praga 1815), kjer je v stolpcih 246.—247. popisana Major takole: „Major Johann Georg, ein Maler aus Friaul gebürtig. Als Reisender kam er nach Böhmen, und ließ sich zu Giczin häuslich nieder. Hier malte er fleißig, und eben so gut, wie Brandel selbst. Er starb daselbst im Jahre 1744 aus Verdruff, daß sein Schüller Ignaz Raab in den Jesuitenorden getreten war. Von seiner Arbeit ist mir ein heil. Johann von Nepomuk, den er für die Pfarrkirche zu Brandeis an dem Adlerfluß, als Seitenaltarblatt malte, bekannt. S. Neue Bibliothek der schön. Wissenschaften und freyen Künste, B. 20, St. 1, S. 150.. u. Schallers Topogr. des Königgrätzer Kreises, S. 215.“ Po tem viru je Kukuljevič citiral Schallerja z napačno navedbo strani vred; videti je, da Kukuljevič obeh, v Slovníku citiranih virov ni uporabljal in da sta njegova dodatka, o slovenski obmejni Furlaniji in o delih,

ki so razsejana po Češkem, samovoljni. Razen slike sv. Janeza Nepomuka noben vir ne navaja drugih Majorjevih del.

Pričakoval sem, da bom v Jičínu, kjer je Major umrl, našel točnejše podatke o njegovi osebi. V mrliški matriki pri sv. Jakobu v Jičínu je Major zaznamovan leta 1744; umrl je 17. novembra, pokopali so ga 19. nov.; star je bil 53 let. Poklic: Malyrz, Radnj (= obč. svetovalec). Več matrika ne pove, mestni arhiv pa je bil tedaj, l. 1925., razkropljen in neuporbljiv. Kakih Majorjevih slik nisem mogel dognati; ostal je še naprej znan le njegov sv. Janez Nep. v Brandysu, katerega sem si ogledal istega leta.

Delo visi v desnem stranskem oltarju župne cerkve v Brandysu nad Orlico. Oljna slika, približne velikosti 100 cm × 70 cm, predstavlja sv. Janeza Nepomuka z razpelom v roki v trenotku, ko mu angeli z oblakov prinašajo mučeniško palmo. Svetnik je ko stanjev mlad mož z brki in bradico, podolgovatega obraza in finega, ravnega nosu. Obleden je v plašč iz olivnega žameta, ki je rumeno podložen in pokriva belo mašniško srajco, vidno le na levem, nekoliko privzdignjenem kolenu in okoli vrata. Plašč je obšit z borduro iste barve in okrašen z malimi čopi. Svetnik drži z obema rokama dolgo, tenko razpelo, z zelo malim Kristom, ga nekoliko pritiska k prsom in ga gleda s sladkim, izraznim usmevom, kakor da ga hoče poljubiti. Nad njim se temnozeleno ozadje v polkrogu razsvetli in v glorioli, ki ni zelo svetla, plava angeljček z glavo navzdol, noseč palmovo vejo. Za njim sedi drugi angeljček in drži kazalec desne roke v ustih. Oba sta gola, le z ozko draperijo preposana in okriljena z malimi, barvastimi perotnicami.

Slikar je diskretno operiral z lučjo, ki je izrazil, a nikakor preglasen kompozitoričen element. Podoba, ki ni brez moči, napravlja utis elegantnega eklekticizma, ki se ikonografsko naslana na starejši vzorec, udomačen v 17. stol. v Italiji, odkoder se je razširil po Češkem in po Nemčiji. (Primerjaj Sittler - Podlaha, Album svatojanské, Praga 1896). Pojmovanje apoteoze svetnika-mučenika je tako italijansko

disciplinirano, da na prvi pogled konstatira s čisto pretirano-strašnimi interpretacijami severnih mojstrov. Kakor je sodobna sodba, ki primerja Majorja z Brandlom, gotovo pretirana, tako je neupravičen Wirthov očitek (Soupis památek . . . v politickém okresu Vysokomýtském. Praga 1902), da je delo trdega kolorita. Z gotovostjo moremo na podlagi tega dela soditi, da je Majorjevo slikarsko znanje, katerega je posređoval tudi svojemu učencu Ignaciju Raabu, italijanskega izvora, za mojstrovo slovensko pokoljenje pa žalibog, ne nudi nikake podlage.

Objavil sem te vrstice z namenom, da opozorim vse, ki bi hoteli uporabljati Kukuljevičev Slovník kot neoporečen vir, na potrebo previdne kritičnosti. Zaslužni historiograf je pač živel v času, v katerem se je mnogo višje cenil nacionalno poraben izsledek, kot pa resnicoljuben in breztendenčen postopek.

Fr. Mesesnel.

Dva življenjepisna podatka. V krstnih maticah l. 1686, župnega arhiva na Vrhniki, se nahaja sledeči zapisek, nanašajoč se na dosedaj malo znanega slikarja Urbana Jamška: Ex Verd. Dii Augusti Baptizatus est Bartolomaeus legitimus filius Urbani Jamschik pictoris civis locopolitani et coniungis Margarethae: levantibus illustri Dno Joanne Kollin et Magdalena Hrenouka per Jacobu Wolko Coopt..

Drugi, v poročnih maticah istega arhiva, se nanaša na A. M. Fayenza, ki je v okolici deloval (Preserje, Sv. Ana, Št. Jošt). Zapisek njegove poroke je pisan v večji pisavi, kakor drugih zakoncev, enako, kakor o poroki kneza Eggenberga: Anno 1753 die Novemb: Servatis Servandis Matrimonialiter Copulatus est in Ecclesia Parochiali D. Antonius Fayenz Civis Labacensis, Suae Professionis Deaurator et Pictor cum Sponsa Sua Virgine Anna Agnete defis D. Francisci Ströll Serarii hujatis filia legitima, adstantibus qua testibus Dno Georgio Christiano Wiellandt, Chyrurgo Verchincensi, et Dno Paulo Schmuz cive Labacensi per me Franc: Blasium Saulzin Parochum Loci.

M. Marolt.

Knjižnica Narodne galerije

I. Josip Mal, Zgodovina umetnosti pri Slovencih, Hrvatih in Srbih.

142 str. 69 slik. Broš. 52 din, vez. 59 din; za člane broš. 40 din, vez. 46 din.

II. Izidor Cankar, Uvod v umevanje likovne umetnosti. (Sistematika stila)

224 str., 48 slik. Broš. 62 din, vez. 72 din; za člane broš. 52 din, vez. 60 din.

Naroča se pri Narodni galeriji v Ljubljani in po knjigarnah.

UMETNIŠKI ZAVOD

ZA KNJIGOTISK / KAMENOTISK
LITOGRAFIJO IN OFFSETTISK

J. BLASNIKA NASL.

IZVRŠITEV VSEH V TISKARSKO
STROKO SPADAJOČIH TISKOVIN

LJUBLJANA/BREG 12

